

2650

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΩ. ΣΙΟΥΤΑ Δ. Φ.
Τ. ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΙΔΕΩΝ ΑΠΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ

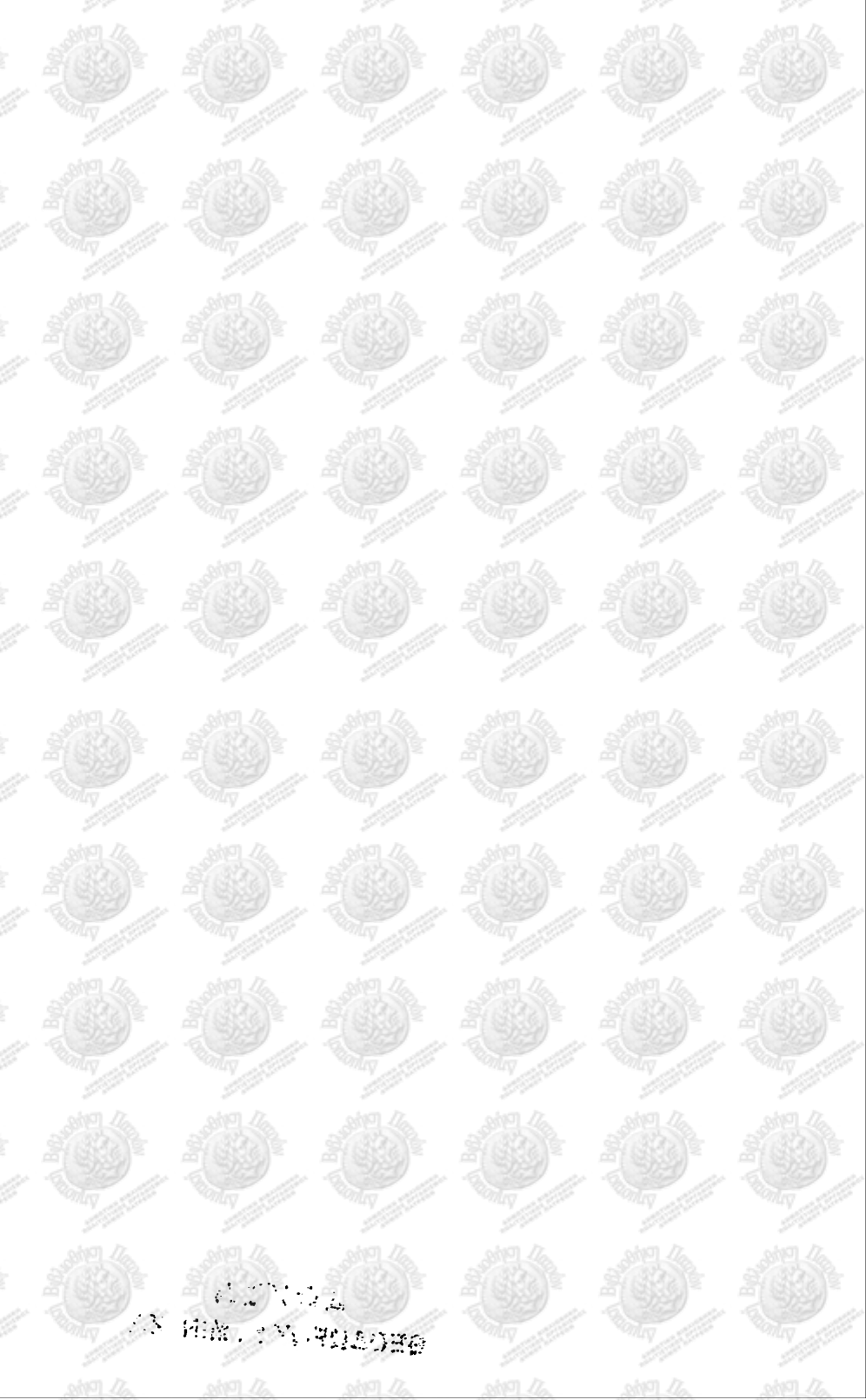
Ἀπαραίτητα, διὰ μαθητὰς Γυμνασίων,
Παιδαγ. Ἀκαδημιῶν, ἀνωτέρων σχο-
λῶν, ὡς καὶ διὰ πάντα διανοοῦμενον.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΒΙΒΛΙΕΚΔΟΤΙΚΟΣ & ΧΑΡΤΕΜΠΙΘΟΡΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΧΑΡ. ΚΑΓΙΑΦΑΣ • ΙΩ. Χ. ΚΑΓΙΑΦΑΣ
ΠΑΤΡΑΙ - Ἑρμού 14 ΑΘΗΝΑΙ - Λέκκα 12

160945-ΣΜΘ
ΧΧ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱԿԱՆ ԻՆՖՐԱՍՏՐԱԿՏՈՐԱ

2650

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΩ. ΣΙΟΥΤΑ Δ. Φ.

Τ. ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΙΔΕΩΝ

ΑΠΟ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ἀπαραίτητα, διὰ μαθητὰς Γυμνασίων,
Παιδαγ. Ἀκαδημιῶν, ἀνωτέρων σχο-
λῶν, ὡς καὶ διὰ πάντα διανοοῦμενον.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

Αρ Εισαγ 160945

ΑΘΗΝΑΙΧ ΚΑΤΙΑΦΑ ΠΑΤΡΑΙ

ΔΩΡΕΑ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ Κ. ΜΙΝΤΖΑ

Πάν αντίτυπον φέρει την υπογραφήν του συγγραφέως.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and curves, positioned on the right side of the page.

ΑΡΧΗΓΙΑ
ΑΣΤΗΝΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Στὸ μνημὲν τῶν γονέων μου,
Ἰωάννου καὶ Ἐλένης Σιούτα,
τὸ γένος Παναγ. Γκιανοῦ,
ποὺ ἀνὰ πύοντα εἰς τὴν
ἐξοχικὴν Ἐκκλησίαν τῶν
Ἰωαννίνων, τῆς Περιβλέπτου.

«Σὰς ἐσκέπασε τὸ χῶμα,
ἀπ' τὸ μνημὲν κάτω τὸ βῆθῦ,
ἐκλείσθηκε τὸ στόμα κ' ἡ
ὀμορφιά σας πλέον δὲν ἀνθεῖ,
τὸ πρόσωπόν σας δὲν γελᾷ,
σὲν ἀνοιξὶ καὶ κρύα αὐγὴ,
σὰς βρούφιξε τὸ γέλοιο τὸ γλυκύ,
ὁ Ἄδης ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῆ γῆ·
λουλούδια καὶ τριαντάφυλλα,
ἀπ' ἀνθισμένες Ἰτριαντάφυλλες,
ἀνθη μοσχόβολημένα,
ἀπ' τὸν μοσχόβολον Ἡπειρω-
τικὸν αἰθέρα, σὰς φέρω,
γιὰ νὰ ὀσφραίνησθε,
στὴν αἰώνιον σας κατοικία,
γιὰτὶ μὲ πόνο καὶ ληχτάρη,
ἀνεμένατε τὸν ἐργὸμ μου,
ἀπ' τὴν κλεινὴ Ἀθήνα,
καὶ τὴν Γερμανικὴ Ἰένν
καὶ Λειψία».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΙΩ. ΣΙΟΥΤΑΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΙΔΕΩΝ

ΑΠΟ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

Α'

1. **Όρισμός.** "Εκθεσις Ιδεών ή και άπλώς έκθεσις ή σύνθεσις καλεΐται ή γραπτή ένέργεια τών μαθητών, καθ' ήν ούτοι πρέπει να άναπτύξουν τι έν συνεχεία και άλληλουχία.

2. **Ψυχολογική άποψις.** 'Από ψυχολογικής άπόψεως ή ένέργεια ούτη τοϋ έκθέτειν, τοϋ έξωτερικεύειν δηλ. τόν έσωτερικόν του κόσμον, έρείδεται εις τήν έμφυτον τάσιν, ήν έχει ό άνθρωπος να άνακοινοΐ, να διηγηται και περιγράφη έκφράζων τά διανοήματα και τό συναισθήματά του, άναλόγως τής δυνατότητος, τών φυσικών προτερημάτων και τής μορφώσεώς του.

Ό άνθρωπος γεννώμενος φέρει μεθ' έαυτοϋ ένστικτα, άτινα κληρονομεί παρά τών προγόνων του, πάππων και προσπάπων. "Εν τών ένστικτων τούτων είναι και εκείνο, καθ' ό ό άνθρωπος άρέσκεται να διηγηται και περιγράφη, άναλόγως τής δυνάμεως, ήν εκαστος κέκτηται.

3. **Παράγοντες.** 'Ενταϋθα συμβάλλουσι πολλοί παράγοντες, ώς, ή μνήμη, πρώτον, ής έργον τας έγχαραχθείσας έντυπώσεις έν τή συνειδήσει, να διατηρη ή πρός μελλοντικήν χρησιμοποίησιν, ή φαντασία δεύτερον, και πάσαι αί νοητικαί δυνάμεις και αί λοιπαί ψυχικαί λειτουργΐαι. "Όσον πλουσιώτερον τό ύλικόν τής μνήμης και ύγιέστεραι όλαι αί έκφάνσεις τής νοήσεως και τών λοιπών Ικανοτήτων, τοσοϋτον χαριέστερον

καὶ πλουσιώτερον τὸ ἔργον, ὅσον δὲ πτωχότερον τοῦτο καὶ ἐπιβεβημέναι μεταβιβάζονται εἰς ἡμᾶς αἱ ψυχικαὶ ἰκανότητες, τοσοῦτον καὶ τὸ ἔργον χωλαίνει, μεταβιβάζονται δὲ αὐταί, ὡς αὐστηροὶ κληρονομικοὶ νόμοι, εἴτε ὡς πολῦτιμος θησαυρός, εἴτε ὡς ὀλέθριαι μάστιγες, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἡ κληρονομικὴ αὐτὴ ἐπιβάρυνσις παρακωλύει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς μνήμης, τῶν μνημονικῶν τύπων καὶ ἐπιδρᾶ ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς ἰδιοφυίας καὶ λοιπᾶς πνευματικᾶς δεξιότητος.

Ἐκτὸς τῶν παραγόντων τούτων μεγάλας συμβάλλει ἐνταῦθα καὶ τὸ περιβάλλον. Ἡ φύσις μὲ τὰ πολυποικίλα τοπία τῆς, τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιστημῶν, τὰ φυσικὰ φαινόμενα ὡς, ἐ. π. τὸ βασίλευμα τοῦ ἡλίου, ἡ, ἡ ἀνατέλλουσα σελήνη, τὰ παντοῖα ἀναγνώσματα, τὸ σχολεῖον, ἡ οἰκογένεια καὶ πᾶν ὅ,τι περιβάλλει ἢ ἀπασχολεῖ τὸ παιδίον.

4. Ἐκδηλώσις τοῦ ἐνστικτοῦ. Ἀπὸ τῆς βρεφικῆς καὶ νηπιακῆς ἤδη ἡλικίας τὸ παιδίον ἐκδηλώνει τὰ συναισθήματα καὶ διανοήματά του, διὰ μορφασμῶν, κλαυθμυρισμῶν καὶ μειδιαμάτων. Ἐκδηλοῦται δὲ τοῦτο διὰ φθόγγων, συλλαβῶν, λέξεων καὶ προτάσεων, αἵτινες ἀναπτύσσονται κυρίως ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους, καθ' ὃ αὐταὶ εἶναι βραχεῖαι καὶ ἐπιγίγνονται ἄνευ συνδέσμου, ἢ συνδέονται διὰ τοῦ καί.

Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται εἶναι αἱ πρῶταί του, οὕτως εἶπεῖν, ἐκθέσεις, διότι ἐκθεσις κυριολεκτικῶς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ἐξωτερίκευσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου, δι' οἴουδήποτε τρόπου.

Ἡ ἐκδηλώσις αὐτὴ δὲν σταματᾷ ἐνταῦθα, ἀλλὰ προχωρεῖ μὲ τὰς πολλὰς καὶ λεπτομερεῖς ἐρωτήσεις καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους, τοῦ ἔτους τῶν ἐρωτήσεων. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ μόρφωσις τῆς οἰκογενείας ἐπιδρᾶ ἤδη τὰ μέγιστα. Ἡ τάσις αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ἀνσκόπηται ἀλλὰ νὰ προκαλεῖται, αἱ ἐκάστοτε δὲ ἐκδηλώσεις του εἶναι πλούσιαι καὶ πολλακίς μὲ μεγάλην χάριν, κινουσαι τὴν περιέργειαν τῶν παρισταμένων.

Ἡ τάσις αὐτὴ τοῦ παιδίου, ὡς πρὸς τὸ ἐρωτᾶν, παρ' ὄλην τὴν ἀδιαφορίαν, ἣν τινες τῶν γονέων ἐνίοτε δεικνύουσι, ἐξακολουθεῖ, ἕως ὅτου παραλάβῃ τοῦτο τὸ σχολεῖον, ὅπερ λόγῳ τῆς εἰδικότητός του ἀναπτύσσει καὶ καλλιεργεῖ τὸ ἐνστικτον τοῦτο οὕτως, ὥστε τὰς ἐξωτερικεύσεις τοῦ παιδίου νὰ διακρίνη σαφήνεια, σύνδεσις καὶ καλλιπέπια πλήρης, διατύπωσις ὀρθή,

γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς, καὶ ἐλευθέρᾳ ἐκδήλωσις τῆς ἀτομικότητος ἐκάστου.

Οὕτω ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου καλλιεργεῖται καὶ αὐξάνει τὸ ἀρχικῶς πρωτόγονον τοῦτο ἔνστικτον. Τὸ ὕφος καὶ ἡ τεχνικὴ πλοκὴ τῶν λέξεων καὶ φράσεων, ἡ καλλιπέπεια τοῦ λόγου καὶ ἡ ρυθμικὴ γλῶσσα δὲν τερματίζεται μὲ τὴν σχολικὴν περιόδον, ἀλλὰ χωρεῖ, καθ' ὅλον τὸν ἀνθρώπινον βίον.

5. Σκοπὸς τῶν ἐκθέσεων. Οὕτω σκοπὸς τῶν ἐκθέσεων εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ καλλιέργεια τοῦ ἐνστικτοῦ, οὕτως, ὥστε νὰ διακρίνη τοῦτο ἡ προσήκουσα χάρις καὶ καλλιπέπεια. Εἶναι τοῦτο χάρισμα, ὅπερ δὲν ἀπονέμεται ἐξ ἴσου εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τὸ βασιλευμα τοῦ ἡλίου ἐ. π., ἄλλως θὰ περιγράψῃ καὶ θὰ ἀποδώσῃ, τὸ διαρκῶς σβηθόμενον ἡλιακὸν φῶς καὶ τὰ οὐράνια χρώματα, τὰ ὁποῖα οὖρει ὀπισθὲν τοῦ ὀλοπόρφυρος δίσκος τοῦ ἡλίου, ὅταν βασιλεύῃ, ὁ πλοῦσιος εἰς προτερήματα τύπος, καὶ ἄλλως ἐξ ἀντιθέτου, ὁ ἀντίθετος.

Ὅμοίως ἐν τῇ συνθέσει «ἡ Ἄλτις καὶ ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους», ἄλλως θὰ μᾶς ἀπεικονίσῃ ὁ πρῶτος, τὸ μαγευτικὸν πανόραμα τῆς Ἄλτεως καὶ τὸ καλλιτέχνημα τοῦ Ἐρμοῦ, τὸ τόσον γλαφυρὸν καὶ θελκτικόν, τὸ τόσον τέλειον καὶ ἰδανικόν, ὥστε νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὸ προσκύνημά του ὅλους τοὺς αἰῶνας, καὶ ἄλλως ὁ μὴ πλοῦσιος, ὡς ὁ πρῶτος.

Ὅμοίως ἐν τινι συνθέσει, ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ τὰ χαρακτηριστικά του, ἄλλως θὰ μᾶς περιγράψῃ τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τὴν λεπτότητα δηλ. καὶ εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, τὴν καλὴν συμπεριφορὰν καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς φιλανθρωπίας ὡς ὑπερτέρου καὶ ἀνωτέρου καθήκοντος, ὁ πρῶτος, καὶ ἄλλως ὁ μὴ ἐπαρκῶς ὑπὸ τῆς φύσεως προικισθεὶς.

Ὅμοίως ἐν συνθέσει τινί, ἐ. π. «ἡ μητέρα» ἄλλην εἰκόνα θὰ μᾶς ἀποδώσῃ περὶ αὐτῆς, ἥτις μὲ τὴν μελωδικὴν τῆς φωνὴν καὶ τὸ γλυκὺ μειδιάμά της, δημιουργεῖ τὴν λύραν τοῦ Ὀρφέως, τὴν σμίλην τοῦ Φειδίου καὶ τὸν χρωστήρα τοῦ Ραφαήλ, ἐκεῖνα δηλ., δι' ὧν αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὰ γόνατά της, γαλουχεῖ τὰ τιμαλφέστερα πλάσματά της ὁ ὀμαλός, καὶ ἄλλως ὁ ἀντίθετος.

Ἐξ ἴσου ἐν ἄλλῃ τινί «ἡ σχολικὴ ζωή», ἄλλως θὰ διατυπώσῃ καὶ θὰ χρωματίσῃ ἀσυνήθης τις διάνοισι, τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά της, τὸ γαλήνιον δηλ. καὶ γελαστὸν περιβάλλον

τοῦ σχολείου, τὴν καλωσύνην καὶ στοργὴν τῶν διδασκόντων καὶ τοὺς ἐν γένει ὑγιεινοὺς ὄρους τοῦ διδακτηρίου, καὶ ἄλλως μία συνήθης διάνοια.

6. Σημασία καὶ ἀξία τῶν ἐκθέσεων Ἡ σημασία καὶ ἀξία τῶν ἐκθέσεων εἶναι λίαν σπουδαία, ὡς αὕτη ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων τῶν ἐκπαιδευτικῶν.

Ἐν αὐταῖς ὁ διδάσκαλος γνωρίζει τὸν πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν κόσμον τοῦ παιδίου, διακρίνει τὰς ἑλλείψεις καὶ διαθέσεις αὐτοῦ, τὰς κλίσεις, τὰ ποικίλα τάλαντα, τὰς ἰδιουφύας καὶ ὅλα τὰ προικοδοτήματά του.

Τὰς δυνατότητας ταύτας τῆς ψυχῆς δὲν πρέπει νὰ παρίδῃ ἡ παιδεία, ἀλλὰ νὰ διτθῇ καὶ ἀναπτύξῃ κατὰ τὸ δυνατόν, δημιουργοῦσα προσωπικότητας, ποὺ νὰ τοποθετοῦν τὸ δίκαιον καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρον τῆς.

7. Ἐκλογὴ καὶ διόρθωσις ἐκθέσεων. Ποικίλα εἶναι τὰ θέματα τῶν ἐκθέσεων ἰδεῶν, λαμβάνονται δὲ ταῦτα συνήθως ἐκ τοῦ κύκλου τῆς παιδικῆς πείρας καὶ ζωῆς, ἡ δὲ διόρθωσις νὰ εἶναι λίαν ἐπιμελημένη γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς οὕτως, ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ μάθῃ νὰ γράφῃ καλύτερον, νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀκούῃ πάντοτε τὸ ὀρθὸν καὶ οὐχὶ τὸ ἐσφαλμένον, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως.

Ἴνα ὁμως ἐπιτύχῃ τοῦτο δέον νὰ γίνῃ ἀποσυμφόρησις τῶν τάξεων, ὥστε ἐκάστη τούτων νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τοὺς τριάκοντα μαθητάς, ἡ δὲ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις νὰ περιορισθῇ εἰς διτάξια καὶ πολυτάξια, μὲ τὸν αὐτὸν ὁμοίως ἀριθμὸν.

Β' Ὑποδείγματα

1. Φιλοπατρία

Ἡ φιλοπατρία, ἡ ἀγάπη δηλ. πρὸς τὴν Πατρίδα, εἶναι ἔν, ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικά, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὸν Ἕλληνα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη ἀποτελεῖ ἠθικὴν ἀρχήν, ἀποτελεῖ ἠθικὸν νόμον καὶ μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος εἶναι συνηφασμένα τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα ἰδανικά τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος εἶναι ὑπερτέρα ὅλων. Ταύτην ὕμνησαν οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πλάτων λέγει «μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων, τιμιώτερόν ἐστι ἡ Πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις».

Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ διαρκῆς ὕμνος πρὸς τὴν Πατρίδα. Ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ θρυλικὸς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσειας, παλαιῶν πρὸς τὸν θάνατον, οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμεῖ καὶ ποθεῖ, εἰμὴ τὸ δράμα τῆς ποθητῆς του Ἰθάκης, τῆς γενετῆρας του, ποῦ λαχταροῦσε καὶ καπνὸν ἀκόμη νὰ ἴδῃ ἀποθρῶσκοντα καὶ νὰ ἀποθάνῃ.

Οὔτε τὰ μαγικά τοπία καὶ αἱ ξένοι καλλοναί, οὔτε ἡ Καλυψώ καὶ οἱ πλανεύτριαι Σειρήνες ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν ἀπὸ τὴν μνήμην του, τὸ δράμα τῆς νήσου Ἰθάκης, τῶν ἀνακτόρων καὶ τῆς σεμνῆς καὶ ἐναρέτου Πηνελόπης.

Τόσον ἦτο ριζωμένη παρ' αὐτῷ ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος, ὥστε οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τὸν κρατήσῃ μακρὰν τῆς.

Τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας καὶ φιλοπατρίας φύεται καὶ βλαστάνει παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, ἐν Ἑλλάδι ὅμως φύεται καὶ μεγαλῶνι πολὺ θαλερώτερον ἢ παρ' ἅπασιν τοῖς ἄλλοις.

Ὁ Ἕλληνας διετήρησε καὶ διατηρεῖ ἀμείωτον τὴν φλόγα τῆς φιλοπατρίας, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἦν δὲν ἠδυνήθη οὐδ' αὐτίς ὁ πανδημάτων χρόνος νὰ δαμάσῃ.

Καὶ ἔστω, ὡς παράδειγμα ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἡ Ἰφιγένεια,

ὁ μὲν θυσιάζει τὴν κόρην του, ἡ δὲ θυσιαζομένη λέγει· «Τούμὸν τῇ Πατρίδι δίδωμι σῶμα».

Καὶ ἀκολουθεῖ ὁ Μαραθῶν, αἱ Θερμοπούλαι, ἡ Σαλαμίς καὶ αἱ Πλαταιαὶ καὶ ἔπονται κατὰ σειρὰν τὸ Μεσολόγγι, ποῦ μὲ τὸν ἡρώϊσμόν τῆς φρουρᾶς του, κατέπληξε τὴν οἰκουμένην, ἡ Ἄλαμὰνα καὶ τὸ Μανιάκι, τὰ Ψαρά, τὸ Σοῦλι καὶ τὸ Ζάλογγον, ὑπεροχώτερον δρᾶμα, τοῦ ὁποῖου δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ἀνθρωπότης, καὶ ἀκολουθεῖ ἡ Πίνδος καὶ ἡ παγωμένη Τρεμπεσίνα, τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας, τὸ Διστρατον καὶ ἡ Σαμαρίνα, ὧν αἱ γυναῖκες μὲ τὰ νήπια εἰς τὰς ἀγκάλας των, ὑπήκουσαν, εἰς τὴν ὑψηλὴν ἔννοιαν καὶ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος, μὲ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου, ἐδημιούργησαν, ἐν Πίνδῳ τὸ δεῦτερον Ζάλογγον τῆς Ἑλληνικῆς ἐποποιίας καὶ ἔσισαν τρόπαια ἀθάνατα, καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Ἐν τῇ φιλοπατρῖα ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς φυλῆς μας, αὐτὴ ὑφαίνει τὸ μέλλον τοῦ ἀτόμου καὶ ὅταν ἡ Πατρίς εὐτυχῇ, εὐτυχεῖ καὶ τὸ ἄτομον, ἐνῶ, ἐξ ἀντιθέτου, ὅταν αὕτη δυστυχῇ, δυστυχεῖ καὶ τὸ ἄτομον.

«Ἡ Πατρίς ὑπεράνω ὅλων».

2. Ἡ Ἑλληνὶς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων

Μοναδικὴ εἶναι ἡ θέσις τῆς Ἑλληνίδος γυναίκος, εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων. Μελετῶντες τὴν ἱστορίαν, εὐρίσκομεν τὴν ἑλληνίδα, φύλακα τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων, ἰέριαν τοῦ οἴκου, τῆς καλῆς οἰκοκυρᾶς, τῆς πιστῆς καὶ ἐναρέτου Πηνελόπης, καὶ ὄλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, ποῦ ἀναβιβάζουν τὴν γυναῖκα, εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρον τῆς.

Τὸν τύπον τοῦτον τῆς γυναίκος παρατηροῦμεν ἤδη κατὰ τοὺς θρυλικοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ Ἰφιγένεια, κόρη τοῦ ἀνακτος Ἀγαμέμνονος, ἀνερχομένη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀναφωνεῖ, «τούμὸν σῶμα τῇ Πατρίδι δίδωμι».

Εἶναι αὕτη αὐτὴ, ἥτις ἐν Ταυρίδι, ὡς ἰέριαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, προσκαλουμένη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ὀρέστου,

ψευδομένη, νά ἐγκαταλείψῃ τὸν ναὸν καὶ νά σωθῆ εἰς Ἑλλάδα, παρατηρεῖ. «ἀλλοίμονον, ἀλλοίμονον, τὸ ψεῦδος δὲν μὲ ἐλευθερώνει».

Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ Σοφόκλειος Τραγωδία, ἥτις μᾶς παρουσιάζει τὴν Ἀντιγόνην, πρότυπον δικαιοσύνης, «οὐδέποτε ἐφανταζόμεν, λέγει αὕτη πρὸς τὸν Κρέοντα, ὅτι ἠδύνασο σύ, θνητὸς ὢν, νά παραβῆς τοὺς ἀγράφους καὶ σταθεροὺς νόμους τῶν θεῶν».

Τὸν τύπον τοῦτον συναντῶμεν καὶ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα ἱστορικοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀνεπτύχθη ὁ ἄφθαστος ἐκεῖνος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ὅστις συμπαράσχει εἰς τὸ προσκύνημά του ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἑλληνὶς ἐλάχιστα ἐμφανιζομένη, εἰς τὴν ἀγορὰν, παραμένει ἐν τῷ οἴκῳ ὡς διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τῆς, ὡς σύζυγος πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη, συνετὴ καὶ ἐνάρετος, ὡς μήτηρ δέ, πρότυπον παιδαγωγοῦ, μὴ παρεκκλίνουσα κατ' ἐλάχιστον τῶν πατρῶν ἠθῶν.

Εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀνήκει ἡ Τελέσιλλα τοῦ Ἄργου, ἡ λυρική ποιήτρια Ἡρίννα, ἡ Κόριννα ἡ διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου, ἡ Θεανὼ καὶ πλεῖσται ἄλλαι αἵτινες ἐτίμησαν τὸ θῆλυ φύλον.

Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, σῶφρων δὲ καὶ ἠθικὴ καὶ ὑπὸ τὴν θύελλαν τῶν διωγμῶν παλαίει κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ἐπὶ Βυζαντίου δὲ ὑπεραμύνεται τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τοῦ Κράτους, συντελοῦσα εἰς τὴν διατήρησιν καὶ διάσωσιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ κλεινὴ Θεοδώρα καὶ ἡ εὐπαιδευτὸς Ἀθηναῖς ἡ Εὐδοκία, ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ καὶ πολλοὶ ἄλλαι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τούτους.

Ἐξαιρετικαὶ ὁμοίως καὶ αἱ ἑλληνίδες τῆς Δύσεως μετὰ τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπέροχος δὲ καὶ ἐξαιρετὸς ὁ τύπος οὗτος καὶ κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

Πιστὴ εἰς τὰ πατροπαράδοτα καὶ ὑπὸ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος ἀνέθρεψε αὕτη τοὺς ἥρωας τοῦ 21. Παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, αἱ θρυλικά Σουλιώτισσαι, τὸ Ζάλογον καὶ τὸ Κρητικὸν Ἀρκάδι καὶ τόσα ἄλλα ὀλοκαυτώματα,

μνημόσυνα ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς, ὅσα οὐδεμία ἄλλη ἱστορία ἀναφέρει.

Ὅμως δὲ ἐξαιρετος ἡ συνδρομὴ καὶ αὐτοθυσία τῆς ἑλληνικῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπανταχοῦ τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Μπουμπουλίνα προΐσταται, γυνοῖκες δὲ τῆς Μάνης καὶ τῆς Κρήτης, τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ Μεσολογγίου, συντελεσται καὶ συμπολεμιστρίαι τῆς μεγάλης ἰδέας τῆς ἀπελευθερώσεως.

Τεκμήριον τοῦ ἀναλλοιώτου τούτου τύπου, ἡ ἑλληνικὴ τῆς ἐλευθέρου Πατρίδος. Συμβάλλει καὶ πρόπορεύεται πάσης εὐγενοῦς ἰδέας καὶ ἰδοῦ αἱ γυναῖκες τοῦ Διστράτου καὶ τῆς Σαμαρίνας τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου, μὲ τὰ νήπια εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν, παλαίουσαι, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου, ἐν Πίνδῳ, ἐδημιούργησαν τὴν νέαν ἐποποιίαν καὶ ἀπέπλυναν τὸ αἶσχος τοῦ 146ου π. Χ., ὅπερ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔκτοτε ὡς βαρὺς ἐφιάλτης ἐπέιζε τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων.

3. Τὸ παρελθὸν ὁ καλύτερος διδάσκαλος

Ὡς ὁ πολιτικὸς ἀστὴρ φωτίζει καὶ ὀδηγεῖ τὸν ὀδοιπόρον καὶ ἡ μαγνητικὴ βελὸν τὸν ναύτην, οὕτω καὶ τὸ παρελθὸν, μὲ τὸ ἄπλετον καὶ ἐκθαμβωτικὸν φῶς, ποῦ πέριξ του χύνει, διδάσκει ποῖον δρόμον δέον νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ εὐημερήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ μὴ ἴδῃ ἀποτυγχάνοντα ὅλα τὰ σχέδιά του.

Ἀγάπα τὴν Πατρίδα σου, προστάσσει τοῦτο εἰς τὰς σελίδος του, ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ τῇ εἰρήνῃ καὶ ποραδειγματισθητι ἀπὸ τὸ ὑπέροχον παράδειγμα τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες γενναίως μαχόμενοι ἐπιπτον πάντες μέχρις ἑνός, ὑπέκοντες ἀπολύτως εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

«τοῖς ῥείων ῥήμασι πειθόμενοι»

Σταθερὸς καὶ ἀναλλοίωτος παραμένει ὁ νόμος οὗτος τῆς Σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς. Καὶ ἰδοῦ ὁ νέος Ἕλλην εἰς τὸ Ell—

Alamein και τὸ Rimini τῆς Ἰταλίας ὑψώνει ἀθάνατα τρόπαια ἀνδρείας, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν,

«Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος»

Γίγνευ ἀμνησίκακος και οὐχὶ ἀγνώμων και ἔχε, ὡς παράδειγμα, τὸν Θεμιστοκλέο, ὅστις κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄρταξέρξου, τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλης στρατιᾶς και νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Πατρίδος του, ἔπια τὸ κώνειον και ἀπέθανε, μὴ θελήσας νὰ προδώσῃ τὴν Πατρίδα του, οὐδὲ νὰ φανῆ ἀγνώμων πρὸς τὸν εὐεργέτην του βασιλέα.

Τὸ παρελθὸν εἶναι πρᾶγματι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος. Ἔστὲ πειθαρχικὸὶ και μὴ διανοηθητέ ποτε διαίρεσιν ἢ διχόνοϊαν, ἥτις τὰ πάντα διαλύει, παραδειγματιζόμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἐμφυλίων σποραγμῶν τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου και τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, οἵτινες ὑπεδούλωσαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τοὺς Ρωμαίους, τὸ ἑκατοστὸν τεσσαρακοστὸν ἔκτον ἔτος π. Χ.

Μὴ παραγνωρίσης τὴν ἀξίαν τοῦ ἄλλου, θέτων οὕτην ἐν ἥττονι μοίρᾳ και παραδειγματίσθητι ἀπὸ τὸ ὑπέροχον παράδειγμα τοῦ Πολεμάρχου Καλλιμάχου, ὅστις ἐν Μαραθῶνι παρεχώρησε τὰ δικαιώματά του κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐν ἧ διελάμψεν ἡ ἀνωτερότης τοῦ συναδέλφου του.

Ἄνθρωπε, μὴ θελήσης νὰ ἀδικήσης διότι ἡ ἀδικία τιμωρεῖται παρὸ θεοῖς και ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, βάδιζε πάντοτε εὐθεῖαν ὁδὸν μηδὲ ὄνειδισῆς τινί, ἐπὶ συμφορᾷ, «κοινὴ γὰρ ἡ τύχη και τὸ μέλλον ἀόρατον».

Μὴ ὑπερηφανευθῆς, «Ζεὺς γὰρ κόμπους μεγάλης γλώττης ὑπερεκθάρει», παραδειγματιζόμενος πάντοτε ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Καπανέως, ὅστις κατοκεραυνωθεὶς ὑπὸ τοῦ Διὸς κατεκρημνίσθη ἐκ τῶν ἐπάλλεων τῶν Θηβῶν, μηδὲ νὰ θελήσης νὰ περεκλίνης τῶν ἐντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου, διότι ἄρνησις και παρακοῆ εἶναι παρεφροσύνη.

Ἄνθρωπε, ἔσο σώφρων, λεπτὸς και κόσμιος τοὺς τρόπους, καθ' ὅσον ἡ ἀβρότης και οἱ καλοὶ τρόποι εἶναι ὁ καθρέπτης, ἐν ᾧ ἡ εἰκὼν ἐκάστου ἀπεικονίζεται. Ἀγάπα τὴν οἰκογένειάν σου, τοὺς γονεῖς σου και τοὺς διδασκάλους και προθυμοποιήθητι ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐργάσθητι τιμίως και εὐσυνειδήτως και πίστευε.

δτι ἡ ἐργασία εἶναι πλοῦτος, εἶναι ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς εὐτυχίας.

Ἄνθρωπε, λέγει περαιτέρω τὸ παρελθόν, ἔχε πάντοτε γιὰ στολίδι σου τὴν οἰκονομίαν καὶ παραδειγματίσθητι ἀπὸ τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τῆς εὐάνδρου Ἡλείρου, καὶ οὐχὶ τὴν σπατάλην, ἔσο εἰλικρινὴς καὶ μὴ θελήσης νὰ δολιευθῆς, μηδὲ νὰ ψευσθῆς, διότι τὸ ψεῦδος δὲν σὲ ἐλευθερώνει.

Ἔσο λέγει, **χαρακτήρ**. Διὰ τὴν κοινωνίαν ἀξίαν ἔχει μόνον ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐνεργῶν καὶ δρῶν βάσει ἀρχῶν καὶ ἀξιωματικῶν ἀπορροέντων ἐξ ἠθικοῦ μόνον κατασκευάσματος.

Ἔσο, λέγει, **ταπεινὸς καὶ μετριόφρων** καὶ παραδειγματίσθητι ἀπὸ τὸν **θεάνθρωπον**, ὅστις ἐδέχθη εἰς τὸν Γολγοθᾶν τὸν σταυρὸν τοῦ μορτυρίου, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὰς μεγάλας ἐκεῖνας ἀρετάς, αἵτινες πρέπει νὰ μᾶς συνοδεύουν εἰς τὸ μονοπάτι τῆς ζωῆς μας.

4. Ἡ οἰκονομία πηγὴ πλούτου καὶ εὐημερίας

Πολλὰ εἶναι τὰ διδάγματα τὰ ὅποια παρέχει ἡμῖν ἡ ἑλληνικὴ γνωμολογία, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει καὶ ἡ οἰκονομία, ὡς πηγὴ πλούτου καὶ εὐημερίας.

Μέγα πράγματι τὸ διδάγμα τοῦτο.

Ἡ οἰκονομία εἶναι ἀρετὴ, ἥτις πρέπει νὰ στολιζῆ πάντα ἄνθρωπον, τυγχάνει δὲ ἔμφυτος παρὰ πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ παρὰ τισι μὲν ἐν μείζονι, παρ' ἄλλοις δὲ ἐν ἡττονι βαθμῷ, εἶναι δὲ καὶ ἐπίκτητος, ἢ κτᾶται τὸ ἄτομον παρὰ τῆς μητρὸς, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ σχολείου. Σπουδαίαν σημασίαν ἔχει ἐνταῦθα τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν γονέων.

Μεγάλῃ πράγματι ἀρετὴ ἡ οἰκονομία. Ἄνθρωπος οἰκονόμος, δὲν δουλοῦται ἀλλὰ κινεῖται ἐλευθέρως, τὸναντίον δὲ ὁ μὴ οἰκονόμος καταφεύγει εἰς δάνεια, ἅτινα ὑποδουλοῦσιν αὐτόν.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ καθημερινὴ πείρα, διδάσκει πῶσον ὠφελεῖ περισκεμμένη διαχείρισις, τοῦ τε ἰδίου καὶ δημοσίου θησαυροῦ καὶ πῶσον ἢ μὴ ἐσκεμμένη, ζημιοῖ.

Μέγα πράγματι ἀγαθὸν ἡ οἰκονομία. Αὕτη κατέστησεν ἀθάνατον τὸ ὄνομα τῶν Ἑπειρωτῶν, τῶν Κεφαλλήνων καὶ λοιπῶν Ἑλλήνων, οἵτινες διὰ τῶν οἰκονομιῶν τῶν κατεπλημύρισαν τοὺς τόπους τῶν μὲ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐκπαιδευτήρια.

Ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐλευθερία ἔδει νὰ συμπληρωθῇ μὲ φῶτα ἠθικὰ καὶ πνευματικά καὶ συνεπληρώθη αὕτη διὰ τῶν οἰκονομιῶν τῶν μεγάλων τέκνων τῆς Ἑπείρου, Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίας Ἀρσάκη. Τὸ καλλιμάρμαρον μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Ἀρσάκειον, εἰς τούτους ἀνήκει, ὅπερ διὰ τῶν τροφίμων τοῦ ὠδήγησεν τὰ ἐλεύθερα πλέον τέκνα εἰς ἰδεώδη εὐγενῆ καὶ ἰδανικά.

Ἀπερίοριστος πράγματι ἡ δύναμις τῆς οἰκονομίας. Αὕτη πρέπει πάντας νὰ συνοδεύῃ καὶ ὡς ἐν τῇ μνήμῃ μας φυλάσσομεν τὸ πνευματικὸν ὑλικόν, πρὸς μελλοντικὴν χρῆσιν, οὕτω καὶ εἰς τὰ θυλάκιά μας πρέπει νὰ φυλάσσωμεν τὰς οἰκονομίας μας, ἵνα χρησιμοποιοῦσῶμεν αὐτάς, ὅπου πρέπει καὶ ὅταν θὰ πρέπη. Αὕτη προάγει καὶ ἀνυψώνει, τούναντίον δέ, ἡ ἀσωτία καὶ ἡ σπατάλη.

5. Γνώθι σαυτόν

Μέσα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρχαίων γνωμικῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐκληρονόμησεν ἡ ἑλληνικὴ σοφία, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πυξίδα τοῦ προσαϊατολισμοῦ, εἰς πάντα ἄνθρωπον, εἰς τὸ διάβα τῆς ζωῆς του, λάμπει, λαμπρότερον καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀστέρος, τὸ γνῶθι σαυτόν.

Τὸ γνωμικὸν τοῦτο, ὅπερ ἦτο γεγραμμένον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ὀφείλεται εἰς τὸν Χείλωνα, πρῶτον ἔφορον τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ 600 π. Χ., ὅστις πρῶτος ἐδίδαξε τὰ θέσφατα τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος.

Τί θέλει ὁμῶς οὗτος νὰ διδάξῃ ;

Ὁ Χείλων θέλει διὰ τούτου νὰ νουθετήσῃ τοὺς ἀλαζόνας, νὰ μὴ ἐπαίρωνται καὶ μὴ πράττωσιν ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ θεωροῦντες τὸ ἐγὼ των, νὰ ἐπικοσμῶσι τὰς ἀρετάς, διορθῶσι δὲ τὰς κακίας καὶ τὰς ἐλλείψεις.

Τὸ γινῶθι σαυτόν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, δὲν ἀφορᾷ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ τὸν ἐσωτερικόν. Ὁ ἄνθρωπος δέον νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀρετὰς του καὶ τὰς κακίας, τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἀδυναμίας του, καὶ ἀναλόγως τούτων νὰ ἐνεργῇ καὶ κινήται ἠθικῶς, ἔχων, ὡς γνώμονα τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, οἱ συνάδελφοί του, ἔχουσι, καὶ αὐτοὶ ἀδυναμίας καὶ ὑποχρεώσεις.

Δυστυχῶς ὁμως οἱ ἄνθρωποι σήμερον πολλάκις ὑπερτιμῶσι τὰς δυνάμεις των, παραβλέπουσι τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἐλαττώματά των καὶ εὐρίσκονται πολλάκις πρὸ ἀδιεξόδου, εἴτε διότι δὲν ἐθεώρησαν καλῶς τὴν ἀξίαν των, εἴτε ἐξ ὑπαιτιότητος ἄλλων, εἴτινες κολακεύοντες, μεγαλοποιοῦσι τὰς δυνάμεις των καὶ παρομερίζουσι πολλάκις ἀπὸ σκοποῦ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀδυναμίας των.

Ἄς θεωρῇ λοιπὸν ταύτας ὁ ἄνθρωπος ἐπαξίως, καὶ ἄς σταθμίζῃ αὐτὸς προσηκόντως, μὴ παρασυρόμενος ὑπ' οὐδενός, καθ' ὅσον ἡ εὐτυχία ὄλων μας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἐνδιατριβῆι ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ἐν τῇ ψυχῇ μας.

Ὁ δυνάμενος ἐπαρκῶς νὰ γνωρίσῃ ἐαυτὸν καὶ μὴ πρᾶττη πέραν τῶν δυνάμεών του, θὰ διαιύσῃ τὸν βραχύν του βίον κάλλιον παντὸς ἄλλου, ἀδιαφοροῦντος.

6. Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε

Ἡ ἀθάνατος ἐλληνικὴ σοφία δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ θὰ παύσῃ νὰ φωτίζῃ μὲ τὸ ἀπλετόν της φῶς, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν εἰς τὸ διάβα τῶν αἰώνων.

Ὁ ἔκπαγλος ἐλληνικὸς οὐρανὸς τῆς σοφίας φωτίζεται ἀπὸ ὑψηλὰς ἰδέας καὶ γνωμικά, ὧν ἕκαστος ἔχει τὴν ἰδικὴν του λάμψιν καὶ ἀξίαν.

Μεταξὺ τῶν γνωμικῶν τούτων ἔν εἴσι τὸ προκείμενον, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀθηναῖον σοφὸν Σόλωνα, ἀκμάσαντα περὶ τὸ 638 π. Χ., προτοῦ ἀναπτυχθῆ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ λοιπῶν συγγραφέων.

Τί ἐπιζητεῖ ὁμως διὰ τούτου ; Ἐπιθυμεῖ οὗτος νὰ διδάξῃ,

ὅτι δὲν πρέπει ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην περὶ τινος ἀποβλέποντες εἰς πλοῦτη, ἢ εἰς ἄλλα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δύναται τις νὰ ἔχη, ἢ εἰς ἀξιώματα ἢ ἐπίζηλόν τινα θέσιν, πρὶν ἢ τὸ τέλος αὐτοῦ γνωρίσωμεν.

Κροῖσος ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν, πλοῦτῳ ἐπαίρομενος καὶ ὑπὸ τῶν κολάκων του ἐνθαρρυνόμενος ἐκάλει χάριν κενοδοξίας τοὺς σοφοὺς εἰς τὴν αὐλήν του, ἐλπίζων ὅτι καὶ οὗτοι ἤθελον ἀναγνωρίσει αὐτόν, ὡς τὸν εὐδαιμονέστατον ἀπάντων. Ἄλλ' ὁ Σόλων εἰς σχετικὴν του ἐρώτησιν εὐθαρσῶς ἀπήντησεν αὐτῷ, ὅτι εὐδαιμονα θεωρεῖ Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὅστις ἀποκτήσας τέκνα καὶ ἐγγόνους, ἔζησεν ἐν σχετικῇ εὐπορίᾳ, ἀγωνισθεὶς δὲ γενναίως ὑπὲρ πατρίδος, ἐφονεύθη ἐν μάχῃ.

Ὁ Κροῖσος ἐλπίζων νὰ κριθῆ εὐτυχέστερος μετὰ τὸν Τέλλον ἀπηύθυνε καὶ δευτέραν ἐρώτησιν. Ἄλλ' ὁ σοφὸς τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης ἀπήντησεν, ὅτι τὰ δευτερεῖα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἀργεῖους ἀδελφοὺς Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, οἵτινες ἔνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου ἐλεύσεως τῶν βοῶν, ζευχθέντες εἰς τὸ δῆγμα, ὠδήγησαν μὲν δι' αὐτοῦ, μετὰ πορείαν 15 σταδίων, τὴν μητέρα των εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ἡρας, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόπου ἀπέθανον· ὁ δὲ λαὸς ἐτίμησε τὴν μνήμην των μεγάλως διὰ τὴν αὐτοθυσίαν, πρὸς τὴν γεννήσασαν αὐτούς.

Ὁ Κροῖσος δὲ τότε ἐν ὀργῇ λέγει τῷ Σόλωνι, «ἐμὲ δὲ ποῦ κατατάσσεις;» Ἐνταῦθα ὁ Σόλων λέγει τῷ βασιλεῖ: «Βλέπω, ὦ Κροῖσε, ὅτι εἶσαι βαθύπλουτος καὶ βασιλεὺς πολλῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι εἶσαι καὶ ὁ πάντων εὐδαιμονέστατος, πρὶν ἢ μάθω, ὅτι καλῶς ἐτελεύτησας τὸν βίον. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι πλουσιώτατοι, εἶναι δυστυχεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ μετρίαν ἔχοντες περιουσίαν εὐτυχεῖς. Κατὰ τὴν γνώμην μου, προσθέτει ὁ Σόλων, καὶ ὁ εὐτυχέστερος, μόνον, ἂν τελευτήσῃ τὸν βίον καλῶς, δύναται νὰ ὀνομασθῆ εὐδαίμων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κροῖσος μετὰ πολλῆς δυσφορίας διέταξε τὴν, ἐκ τῶν Σάρδεων, ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος, περιπλακείς δὲ εἶτα εἰς ἀγῶνα καὶ ἠττηθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὅτε ὠδηγεῖτο εἰς τὴν πυράν, τρεῖς ὠνόμασε τὸν Σόλωνα.

Ὁ Κύρος μαθὼν παρὰ τοῦ αἰχμαλώτου βασιλέως τὴν σοφὴν προφητείαν τοῦ Σόλωνος, ἠμνήστεισε τὸν Κροῖσον, ὃν

ἐφιλοξένησε καὶ ἠγάπησεν. Οὕτω ὁ Σόλων ἔσωσε τὸν Κροῖσον καὶ ἐδίδαξε τὸν Κῦρον.

Ὁλέθριον βεβαίως τὸ τέλος τοῦ Κροῖσου, ἀποθανόντος ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὀλέθριον ὁμως, ἐὰν μὴ ὀλεθριώτερον τὸ τοῦ Πausανίου βασιλέως τῆς Σπάρτης καὶ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν, ὅστις ἔσωσεν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλον τὸν τότε κόσμον, τοῦ Μ. Ναπολέοντος, ὅστις ἐγκάθειρτος ἀπέθανεν ἐν Ἀγίᾳ Ἐλένῃ, τοῦ τέως Ἰταλοῦ δικτάτορος, ὅστις διενοήθη ἐπανίδρυσιν, τῆς παλαιᾶς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ἄλλων, ἐξ Ἰσου ἰσχυρῶν καὶ ἀναβάντων εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρον τῆς δυνάμεως τῶν.

Πόσον εὐμετάβολος ἡ τύχη! Πλεῖστα δὲ παραδείγματα διδάσκουσι. Πόσοι τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων κατέχοντες ὑψηλὰ ἀξιώματα ἢ πολλὰ κληρονομήσαντες δὲν ἐδυστύχησαν, πόσοι οἴκοι ἢ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις δὲν ἐπτώχευσαν, ἢ πόσοι καταθέται ἐξ ἀστοργίας τοῦ Κράτους, ἀπολέσαντες τὰς καταθέσεις τῶν δὲν ἐρρήφθησαν εἰς τοὺς δρόμους;

Οὕτω σοφὸν τὸ ἀπόφθεγμα οὐδὲ πρέπει νὰ θεωρῆ τίς τινα δλβιον, ἐὼν μὴ τὸ τέλος του γνωρίση.

7. Ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖον ὡς μορφωτικοὶ παράγοντες

Εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀκμὴν μιᾶς πολιτείας, πολλοὶ παράγοντες συμβάλλουσι, μετὰ τῶν ὁποίων σπουδαιότατοι ἀπάντων ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖον.

Ἡ οἰκογένεια

Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη βᾶσις, τὸ πρῶτον θεμέλιον τῆς μορφώσεως τοῦ ἀτόμου. Αὕτη γράφει τὰ πρῶτα γράμματα, πού μενουν ἀνεξίτηλα, καθ' ὅλον μας τὸν βίον. Αὕτη ἀνατρέφει, διαπαιδαγωγεῖ καὶ ἐξευγενίζει τὴν ψυχὴν ταῦ παιδίου μὲ τὸ παράδειγμά της, αὕτη ἐμφυτεύει τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἐμπνέει

τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ ἐν γένει τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας καὶ τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

Αὕτη ὑφαίνει καὶ πλουτίζει τὸν κύκλον τοῦ ὑποσυνειδήτου, μὲ τὰς καλυτέρας ἀναμνήσεις, ἡ δὲ ἀνάμνησις εἶναι τὸ καταπληκτικώτερον θαῦμα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Πλάστης ἐπροίκισε τὸ ἀνθρώπινόν του κατασκευάσμα.

Καὶ ὡς ὁ κηπουρὸς ἐτιμελεῖται μετὰ κόπου καὶ μόχθου τῶν φυτῶν καὶ δενδρυλλίων, οὕτω καὶ ἐν τῷ οἴκῳ ἡ οἰκογένεια, ἔχουσα ἐπίγνωσιν τοῦ μεγάλου της προορισμοῦ, καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως προικίσῃ τὸ παιδίον μὲ ἀρετάς, αἵτινες θὰ καταστήσωσι τοῦτο ἱκανόν, νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ θάρρος ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα θὰ συναντήσῃ τοῦτο κατὰ τὸν πολυτάραχόν του βίον.

Αἱ ἀρεταὶ εἶναι τὸ καλύτερον στόλισμα τῆς ψυχῆς. Ταύτας καλλιεργεῖ πρωτίστως κατὰ μέγα μέρος ἡ οἰκογένεια, διδάσκουσα μὲ τὸ παράδειγμά της πάσας τὰς ἀρετάς, αἵτινες δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τοῦτο, χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν καὶ ἀνατρέφουσα τοῦτο μακρὰν τοῦ ψεύδους, τὴν λέξιν τοῦ ὁποίου οὐδὲ νὰ ἀκούσῃ πρέπει, καὶ παντὸς ἄλλου, ὅπερ ἐπιζημίως θὰ ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτό.

Οὕτω ἡ οἰκογένεια καὶ δὴ ἡ μητέρα εἶναι τὸ πρῶτον σχολεῖον τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Αὕτη μεταδίδει εἰς τὸ παιδίον τὰ πρῶτα ἠθικὰ διδάγματα, προϊὼν ἐσκεμμένης ἐργασίας, ἣν οὐδεμία δύναμις δύναται νὰ ἀποδώσῃ, εἰμὴ μόνον αὕτη.

Αὕτη μὲ τὴν μελωδικὴν της φωνὴν καὶ τὸ γλυκὺ μειδίαιμά της δημιουργεῖ τὴν λύραν τοῦ Ὁρφέως, τὴν σμίλην τοῦ Φειδείου καὶ τὸν χρωστήρα τοῦ Ραφαὴλ γαλουχοῦσα εἰς τὰ γόνατά της τὰ τιμαλφέστερα πλάσματά της.

Τὸ σχολεῖον

Καὶ ἔπεται τὸ σχολεῖον. Λαμβάνει τοῦτο τὸ ἀντικείμενόν του καὶ μὲ κόπους καὶ μόχθους πολλοὺς, μὲ ἰδρωτὰ πολὺν, μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν διδάσκει καὶ πλέκει τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον θὰ φέρῃ τὸ παιδίον πλησίον τοῦ Θεοῦ.

Μνήμον τοῦτο τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ του, θεμελιοῖ μὲ θεμέλια ἠθικὰ καὶ πραγματικά, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν πλησίον, τὴν δικαιοσύνην, τὸ καθῆκον καὶ τὴν εὐθύνην ποῦ ἔχομεν ἀπέναντι τῆς κοινωρίας, τῆς πολιτείας καὶ τῶν συνανθρώπων μας.

Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἡγεμόνες διευθύνουσι τὰς τύχας, τῶν ὑπ' αὐτοῦς, καὶ προσπαθοῦν νὰ καταστήσωσι τούτους εὐτυχεῖς, οἱ πεπαιδευμένοι καὶ σοφοὶ φέρουσιν εἰς φῶς τὰς ἐφευρέσεις των, εὐεργετοῦντες τὸν ἄνθρωπον, ἡ μήτηρ ὅμως καὶ ὁ διδάσκαλος ἐπαιδεύσαν καὶ ἐμόρφωσαν τὸν ἄρχοντα καὶ τὸν ἀνακαλύψαντα τὰ ἀνθρωποσωτήρια φάρμακα πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀνιάτων ἀσθενιῶν.

8. Κτημάτων ἄριστον εὐβουλία

Ἐν ἔτει 442 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς ἐδίδαξε τὸ ἄριστον καὶ χαριέστατον τεχνούργημα ἀπάντων τῶν δραμάτων, τοῦτε ἀρχαίου καὶ νεωτέρου κόσμου, τὴν Ἄντιγόνην, ἐν ἣ διαλάμπει ἡ Σοφὸκλειος μεγαλοφυΐα, λάμπουσα μὲ τὸ ἀπλετόν της φῶς, καθ' ὄλους τοὺς αἰῶνας, ὡς λάμπει ἀκτινοβολῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ διφρηλατῶν Φοῖβος.

Λάμπουσιν ἐν αὐτῇ, ὡς οἱ λαμπρότεροι τῶν ἀστέρων αἱ σκέψεις τοῦ μεγάλου δραματικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, πρὸ τοῦ μεγάλου τῶν ὁποίων βωβῆ καὶ ἀναυδος στέκει ἡ ἀνθρωπότης.

Ἐν σχ. 1050 ὁ μάντις Τειρεσίας λέγει πρὸς τὸν Κρέοντα «κτημάτων ἄριστον εὐβουλία» ἐν σχ. δὲ 1098 ὁ χορὸς «εὐβουλίας δεῖ, παῖ Μενουκίως, Κρέον», ἥτοι παρίσταται ἀνάγκη ὀρθοφροσύνης, ἀνάγκη ὀρθῆς σκέψεως.

Ἡ Ἄντιγόνη, ἡ ἥρωϊς τοῦ δράματος θάπτει τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνεῖκου, παρὰ τὸ κέλευσμα τοῦ τυράννου, ὅστις μετὰ τὴν ἀλληλοκτονίαν τῶν δύο ἀδελφῶν, διαδέχεται εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τοῦ Οἰδίποδος Ἐτεοκλέα καὶ ὡς ἀδελφὸς τῆς Ἰοκάστης τυγχάνει κηδεμῶν τῶν δύο ἀνηλίκων ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, Ἄντιγόνης καὶ Ἰσμήνης.

Ὁ Κρέων τοποθετῶν ὑπεράνω ὄλων τὴν πολιτείαν «καὶ μείζον ὅστις, ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρης φίλον νομίζει, τοῦτον

οὐδαμοῦ λέγω», ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἐπαπειλῶν θάνατον κατὰ παντός παραβάτου.

Οὔτε αἱ, τοῦ μάντεως Τειρεσίου παραινέσεις, οὔτε αἱ συμβουλαὶ τοῦ χοροῦ, οὔτε ἡ συγγένεια καὶ τὸ πατρικὸν φίλτρον συγκινοῦσι τὸν Κρέοντα. Ὁ Κρέων τυφλοῦται καὶ ἡ τύφλωσίς του ἐξικνεῖται εἰς τὸ κατακόρυφον. Τὰ δυστυχήματα ἐπέρχονται ἀλλεπάλληλα καὶ ὁ Κρέων πρὸ τοῦ μεγάλου τούτου δράματος, τοῦ ὀλέθρου τῆς οἰκογενείας του συνελθὼν πως, διδάσκει ὅτι θεμέλιος λίθος τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ εὐβουλία, ἡ ὀρθὴ τοὔτέστιν φρόνησις καὶ ὅτι ἡ μεγαλαυχία εἶναι πρόξενος μεγάλων ζημιῶν, οἱ δὲ θεῖοι καὶ ἄγραφοι νόμοι ὑπέρτεροι πάντων τῶν ἀνθρωπίνων.

Ἄθνατε συγγραφεῦ

Πόσον σοφὰ τὰ ῥήματά σου. Καὶ πόσα ἤτονα ἢ παρόμοια παραδείγματα, δὲν βλέπει τις ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ, ἀπότοκα τῆς ἀπερισκεψίας καὶ ἀβουλίας ; Ἡ εὐβουλία πράγματι ὁφθαίνει τὴν εὐτυχίαν, ἡ δὲ ἀβουλία τὴν κακοδαιμονίαν.

9. Ἡ κοινωνία, ὡς μορφωτικὸς παράγων

Μετὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ σχολεῖον ἡ κοινωνία εἶναι ὁ σπουδαιότερος μορφωτικὸς παράγων. Εἶναι δὲ κοινωνία τὸ περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ σκεπτόμεθα, ἐργαζόμεθα καὶ κινούμεθα. Εἶναι αὕτη σύνολον ἀτόμων ποικίλης ποιότητος, δράσεως καὶ ἀντιλήψεως. Ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος φύσει ζῶν κοινωνικόν, διάγει καὶ συμπεριφέρεται, ἐπικοινωνῶν μετὰ τῶν συνανθρώπων του.

Οἴκοθεν δὲ ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς εἶναι μεγίστη. Μετὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ σχολεῖον γράφει καὶ αὕτη μὲ τὴν σειρὰν τῆς, νέα γράμματα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὰς πρώτας συγκινήσεις, ἅτινα ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῶν ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπίδρασιν, ἐπὶ τὰ μέλη καὶ στελέχη τῶν ὀργανώσεων.

Τὸ παρελθὸν καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει: «Κοινωνιοὶ ἠθικαὶ ἐδημιούργησαν σώματα καὶ πνεύματα με ἀρχὰς ὑγιεῖς, αἵτινες ἐπεβλήθησαν κοῖ ἐπεκράτησαν, καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, τούναντιον δὲ κοινωνίαι μὴ, ἐπὶ ἠθικοῦ πλαισίου, κινούμεναι, ἐδυστύχησαν καὶ κατεστράφησαν. Ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη, κατακτῆσασα ὅλους τοὺς τότε λαούς, ἰσχυραὶ καὶ πολλαὶ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἔδρων ἠθικῶς, πᾶσα δὲ ἀπομάκρυνσις καὶ παρέκκλισις τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν, ἐπέφερε τὴν ἐξαθλίωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν των.

Ἵομολογουμένως ἡ κοινωνία εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἐργαστήριον, ἐνῶ σφυρηλατεῖται ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀπὸ μορφωτικῆς ἀπόψεως παράγων μέγας, μορφῶνων ἀναλόγως τῆς ποιότητός της, τὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα μέλλουσι νὰ δράσωσι, ἐπ' ἀγαθῷ ἢ ζημίᾳ τοῦ συνόλου καὶ τῆς Φυλῆς.

Ἵο κοινωνικὸς βίος δὲν εἶναι πάντοτε ἰδεώδης. Θὰ συναντήσῃ τις ἐν αὐτῷ χαρακτήρας παντός εἶδους καὶ ποικίλας ἀντιλήψεις, θὰ περιέλθουν δὲ εἰς χεῖράς του ἀναγνώσματα ποικίλου περιεχομένου, **χαρακτήρ ὅμως ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ**, με ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ ἀρετάς, γαλουχηθεῖς, θὰ ἀντιδρῶσῃ ἀποτελεσματικῶς, καὶ ἀντιδρῶν θὰ κατισχύσῃ, καθ' ὅσον μόνον ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα κάλλους, πλοῦτου καὶ καταγωγῆς.

10. ἽΗ 25ῆ Μαρτίου

ἽΗ 25ῆ Μαρτίου εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ λαμπρότερα ὀρόσημα, ποὺ καταυγάζουν καὶ καταπλήσσουν τὴν ἀνθρωπότητα.

ἽΗ ἐθνεγερσία τοῦ 21 εἶναι ἰδέα, ἀνατραφεῖσα με πόνους καὶ καύμους, με ἀγωνίαν καὶ πικρίαν πολλῶν αἰῶνων, με ἄλγη, ἐγκαρτέρησιν καὶ με ὀραματισμούς.

Βαρὺς πράγματι ἐφιάλτης ἐπέζεε τὰ στήθη τῶν ἽΕλλήνων, ἔως οὐ μίαν ἀνοιξιὰτικὴν πρωΐαν τοῦ Μαρτίου, ἀντήχησεν ἀνά τὰ κορφοβούνια, τοὺς κάμπους καὶ τὰς πεδιάδας ἡ ἠχηρὰ καὶ ἱερά φωνὴ τοῦ ἐπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν «ἴτε παῖδες ἽΕλλήνων ἐλευθεροῦτε Πατρίδα, θήκας τε πατρῶων θεῶν, ἔδη».

Οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ ἐκάλυψαν τὸν αἰθέρα καὶ μία φλόγα κοιμωμένη, ποὺ ἀγρυπνοῦσε εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας,

μέ τὸ φῶς καὶ τὴν προγονικὴν ἀνάμνησιν τῆς φυλῆς μας, ἐκχύνεται καὶ ὡς λέαινα ἐγκεκλεισμένη, ὀρμᾷ κατὰ τοῦ λυσσῶντος κατακτητοῦ.

Μία δρᾶξ φουστανελλοφόρων ἀγωνιστῶν καὶ ἀνάλογα κариоφιλία, χάνια ἐτοιμόρροπα, πού μεταβάλλονται εἰς ἀπόρθητα ὄχυρώματα, ὀλίγοι ἱππεῖς ἀκράτητοι εἰς ἐνθουσιασμόν καὶ ἐποποιῶν, δαυλοί, πού τορπιλλίζουν ναυαρχίδας καὶ ἐξαποστέλλουν ἐκατόμβας εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ἦσαν τὸ μόνον ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὕλικόν τῶν ἡρώων τοῦ 21.

Τιτάνες καὶ γίγαντες οἱ δοῦλοι τῆς χθῆς παλαιούσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Βωβῆ καὶ ἄναυδος ἀπὸ κατάπληξιν καὶ θαυμασμόν στέκει ἡ ἀνθρωπότης πρὸ τοῦ μεγάλου τούτου τολμήματος. Ψάλλει ἡ καλλικέλαδος ἀηδὼν, ἀνά τὰ δάση καὶ τοὺς δρυμούς, ἀνά τὰ ρεῖθρα καὶ τὰ κρυστάλλινα ρυάκια, τοὺς ἄθλους τῶν γιγάντων τοῦ 21.

Ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἐπαναστάσεως θά θαυμάσῃ καὶ θά κλίνη γόνυ εὐλαβείας πρὸ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῶν ἐπαναστατῶν.

Οἱ ὀμηρικοὶ ἥρωες ἀνέζησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ Μαυρομιχάλη, εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Τριπολιτσᾶς, εἰς τὸ Βαλτέτσι καὶ Δολιανά, ὅπου θά θαυμάσῃ τις τὴν ἐλληνικὴν κορμοστασιὰ τῶν ἡρώων καὶ τοῦ Νικηταρᾶ, ποῦχε στὰ πόδια του φτερά, εἰς τὸν χορὸν τοῦ Ζαλόγγου καὶ τῆς Κυπρίας κόρης Ἀρνάλδας, εἰς τὸν ἡρωϊσμόν τῆς Μπουμπουλίνας, τῶν Ψαρῶν, τῆς Μάνης καὶ τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης, τῆς Ναούσης, τῆς Σάμου καὶ τῆς Δωδεκανήσου, εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ τὴν Ἀλαμάναν, ὅπου μαρτυρεῖ ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, εἰς τὸ Καρπενήσι, ὅπου θρῦλος γίνεται ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, τὴν Ἀράχωβαν, τὰ Βασιλικά καὶ τὸ Δίστομον, εἰς τὸ Μανιάκι καὶ εἰς τὸ ὑπέροχον Μεσολόγγι, ὅπερ συγκεντρώνει τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν ὅλου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, μὲ τὴν ἀδάμαστον ἀνδρείαν τῶν ὑπερασπιστῶν του καὶ μὲ τὸ λαμπρότερον παραδείγμα αὐτοθυσίας, πού εἶδόν ποτε οἱ αἰῶνες, εἰς τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου, Ζαΐμη καὶ τῶν θρυλικῶν ναυμάχων Κανάρη, Πιπίνου καὶ Παπανικολῆ, Μιαούλη, Σαχτούρη, Κριεζῆ καὶ τόσον ἄλλων γενναίων ὑπερασπιστῶν, τῶν νήσων Σπετσῶν, Ὑδρας, Κάσου καὶ Ψαρῶν.

'Απαράμιλλοι πράγματι καὶ ὑπεράνθρωποι ἄγωνες καὶ θυσίαι, ἐπὶ ὀλόκληρον ἑπταετίαν, οὓς ἐνίσχυσαν Εὐρωπαῖοι φιλέλληνες καὶ ἐστεφάνωσε τὸ ἔνδοξον Ναυσρῖνον, ᾠκοδόμησαν περίλαμπρον τὸ ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ ἐστέγασεν ἡ δόξα, ἐστεμμένη μετὰ τὰ ὀλίγα χορτάρια, ποῦ ἔμειναν στὴν ἔρημον γῆν.

Τὸ 1821 εἶναι ἄθλος γιγάντιος, ποῦ μετὰ τὰς ἑκατόμβας καὶ τὰς θυσίας του, ἐκίνησε τὰς εὐγενεστέρας χορδὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Τὸ 1821 εἶναι ἄθλος Ἡράκλειος, ποῦ ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν ἓνα ἀρχαῖον λαόν, ποῦ ἔδωκεν ῥυθμὸν καὶ φτερά εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, ἓνα λαόν, ποῦ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον ἓνα Παρθενῶνα καὶ τόσα ἄλλα γλαφυρὰ καὶ θελκτικὰ ἀριστουργήματα, τὰ ὁποῖα παρῆσαν εἰς τὸ προσκύνημά των ὅλους τοὺς αἰῶνας.

II. Αἱ ἀρεταὶ τὸ ὠραιότερον τῆς ψυχῆς στόλισμα

Ὁ ἄνθρωπος δύναται πολλὰς προόδους νὰ κάμῃ, ἐν τούτοις ὅμως νὰ ὑστερήσῃ πολὺ ἐν τῇ μορφώσει τῆς ψυχῆς. Ἐνταῦθα λοιπὸν δεόν νὰ εὐρεθῇ ἀντιστάθμισμά τι, ἵνα ἡ πρόδος αὕτη ὀλοκληρωθῇ καὶ μονιμοποιηθῇ.

Τὸ ἀντιστάθμισμα τοῦτο εἶναι ἡ μόρφωσις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, τῶν καλῶν ἰδιοτήτων τῆς ψυχῆς, τῶν ἀρετῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὸ ἐξαίρετικώτερον στόλισμα αὐτῆς.

Αἱ προδιαθέσεις ἐγγίγγονται παρὰ πᾶσι τῶν ἀνθρώπων οὐχὶ αἰ εὐταί, ἀλλὰ ὁσφόρος καὶ κατὰ διάφορον τρόπον. Καὶ παρ' ἄλλοις μὲν φύονται λίαν εὐαισθητοί, ὡς ἡ τάσις πρὸς συμπάθειαν, ἡ φιλαλληλία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ οἰκονομία, ἡ φιλευσπλαγχνία καὶ ἡ ἀμνησικακία, ὡς αὕτη παρατηρεῖται ἐν ζωῇ ρῶ βραθυμῶ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Μενελάου, φύσει ἀγαθοῦ ἥρωος, προθυμοποιημένου νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ του, Ἐθράστου, ἐὰν μὴ παρενέβανεν ὁ ἰσχυρὸς Ἀγομέμνων.

Παρ' ἄλλοις δὲ ἐγγίγγονται αὐταὶ εἰς ἥττονα βαθμῶν καὶ παρ' ἄλλοις ὅλως ἀντιθέτως, εἰς ἃς ὀφείλονται καὶ τὰ στωιχε-

ρώτερα τῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου.

Ἐνταῦθα τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς, ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ, τὸς καλὰς ταύτας ἰδιότητας τῆς ψυχῆς, τὰς ἀρετάς, νὰ ἐνισχύσῃ. ὅπως καταστειλῇ καὶ ἐξαγνίσῃ, τὰς ἐξ ἐνστίκτου ἢ ἔθει, κακὰς αὐτῆς ἰδιότητας, τὰς κακίας, ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ δεσπόσῃ τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο, ὅπερ ἄγει πρὸς τὸ ἠθικὸν κάλλος καὶ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ ἀληθὴς ὠραιότης συνίσταται ἐν τῇ ἠθικῇ ἐλευθερίᾳ, ἣτις εἶναι ἡ μόνη γέφυρα, ἡ φέρουσα τὸν ἄνθρωπον πλησιστοῖον πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἀνωτέρα αὕτη ὠραιότης, ἡ, ἐκ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας. ἐκπηγάζουσα, δύναται νὰ κατοικῇ καὶ εἰς δύσμορφον καὶ μὴ εὐεῖδές σῶμα, ὅπερ πνευματικῶς ἐξωρατίζει.

Αὗται εἶναι ὁ θεμελιώδης ὅρος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἄνευ ἀρετῶν, ἀνευ δικαιοσύνης, εὐλαβείας, τιμιότητος, σεμνότητος καὶ ἐν γένει ἀνευ εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ προαχθῇ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προαχθῇ ὑγιῆς πολιτισμός.

Ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾶται, ἐκτιμᾶται καὶ προάγεται, διὰν βαδίζῃ τίμια καὶ εὐλοβικά, τούναντίον δὲ ὁ ἀνευλοβῆς, ὁ ἀγνώμων καὶ ὁ ἄδικος ἀποφεύγεται ὑπὸ πάντων.

Ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι οὐδὲν σύστημα παρέμεινεν ἢ παραμένει, ἐὰν μὴ στηρίζεται ἐπὶ ἠθικοῦ κάλλους, οὐδεὶς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἠγαπήθη καὶ ἐξετιμήθη, ὅσον ὁ ἐνάρετος.

Τὰ πάντα φθίνουσι καὶ γηράσκουσιν, πλοῦτη, κάλλη καὶ λοιπά, ἢ ἀρετὴ ὅμως δὲν φθίνει, δὲν γηράσκει, ἀλλὰ παραμένει καὶ στολιζέται τὸν ἄνθρωπον, καθ' ὅλον τοῦτον βίον καὶ ὁδηγεῖ τοῦτον πρὸς τὴν ἀθανασίαν.

Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁ ἀνθρώπος θὰ συναντήσῃ πολλούς, οἵτινες θὰ ἀντιδράσωσι πρὸς τὴν πραγματικότητα, διδάσκοντες περὶ κάλλους, καλλονῆς καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν. Πάντα ὅμως ταῦτα εἶναι ἐφήμερα καὶ ἄγουσι πρὸς τὴν κακοδαιμονίαν καὶ δυστυχίαν, ἐνῶ τὸ προϊόν τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι ἐφήμερον, ἀλλ' αἰώνιον καὶ διαρκές, ὅπερ μᾶς φέρει πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν.

12. Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ δύναμις

Μελετώντες τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου παρατηροῦμεν, ὅτι ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ ἐνώσις. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἡ ἡσυχία, ἡ εὐτυχία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια εἶναι προϊόντα τῆς δυνάμεως ταύτης. Αὕτη προϋποθέτει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, ἐξ ἧς ἀπορρέει πᾶν ἀγαθόν, ὠραῖον καὶ εὐγενικόν.

Καὶ κατ' ἀρχάς, ἄς ρίξωμεν βλέμμα εἰς τὴν οἰκογένειαν. Πότε αὕτη εὐτυχεῖ, πότε προοδεύει, πότε ἀκμάζει καὶ πότε εἶναι ἀξιοπρεπής; Αὕτη προωθείται καὶ εὐημερεῖ, ὅταν πνέῃ ἐν αὐτῇ οὐριος ἄνεμος, ὅταν τὰ μέλη τῆς εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, ὅταν βασιλευῇ ἐν αὐτῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ δυστυχία εὐρίσκει ἔδαφος καὶ ἀπλώνει τὸν μαῦρόν της πέπλον.

Καὶ νῦν ἄς ἐρωτήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας καὶ ἄς σταματήσωμεν εἰς τὴν καμπὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Περσικὸς κίνδυνος ἠπειλεῖ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ἐκινδύνευεν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἠνωμένοι καὶ ἠδελφωμένοι ἀντιμετωπίζουσι τὴν λαίλαπα νικηφόρος, εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμίνα καὶ τὰς Πλαταιάς. Ἡ σελίς αὕτη τῶν Μαραθωνομάχων καὶ Σαλαμινομάχων θά μείνῃ ἀλησμόνητος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, διδάσκουσα πόσον ὠφελεῖ ἡ δύναμις τῆς ἐνώσεως, τούναντίον δὲ ὅταν ἡ Ἑλλάς διηρέθη, ἐδυστύχησεν καὶ, ὑπεδουλώθη ἐν ἔτει 146 π. Χ. εἰς τὴν ἰσχυρὰν Ρώμην.

Ἄλλοιᾳ πράγματι θά ἦτο σήμερον ἡ ὄψις τῆς φυλῆς μας ἂν οἱ Ἕλληνες τῶν Μηδικῶν χρόνων ἀνελάμβανον τὸ μέγα ἔργον, ἔχοντες συμπαραστάτας καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας, νὰ καταλύσωσι καὶ ἐξελληνίσωσι τὸ μέγα Περσικὸν κράτος, ἢ ἂν οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δὲν ἦριζον καὶ δὲν ἀνέτρεπον οὕτω τὴν μεγάλην ἰδέαν, ἣν εἶχε συλλάβει ὁ ἀρχηγός των, νὰ ἐξελληνίσῃ πάσας τὰς καταλαμβανομένας χώρας.

Βαρὺς ἐφιάλτης ἔκτοτε ἐβάρυνε τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων, ἕως οὗ καὶ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων οἱ Ἕλληνες τοῦ 21, μετὰ τὴν ἀπελευθερωσίν των, ἠνωμένοι ἀντεμετώπιζον ἐν Ἀλβανίᾳ τὸν ἐπιδρομέα καὶ μετὰ τὰς ἐποποιίας των ἀπέπλυνον,

τὸ ἄγος καὶ τὸ αἶσχος τοῦ ἑκατοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔκτου ἔτους π. Χ., συντρίβοντες τὴν ἐγέρωχον ὄφρυν τοῦ εἰσβολέως καὶ χαρίζοντες οὕτω καὶ πάλιν τὴν ζείδωρον αὔραν τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν, μὲ τρόπαια, τὰ ὅποια ἦσαν εἰς τὸ Ell-Alamein τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ Rimiini τῆς Ἰταλίας.

13. Ἡ ὁμόνοια ὡς παράγων τῆς κοινωνίας

Σοφὴ πράγματι ἡ λαϊκὴ παροιμία, «ἡ ὁμόνοια φκιάνει σπίτι καὶ ἡ διχόνοια τὸ χαλαεῖ».

Ἡ ὁμόνοια, ἡ σύμπνοια δηλ. ἡ παρατηρουμένη μεταξύ τῶν μελῶν ὁμάδος τινὸς ἢ κοινωνίας, ἐκδηλουμένη καθ' ὅλον τὸν βίον τῶν καὶ συμβάλλουσα πάντοτε εἰς τὴν ὁμαλότητα καὶ γονιμότητα τῆς συνεργασίας καὶ συμβιώσεως, ἀπετέλεσε πάντοτε τὸ κυριώτατον μέλημα τῶν πολιτειῶν καὶ κρατῶν, ὅπερ, λόγῳ ἐγωΐστικῶν ἀξιώσεων, οὐδέποτε σχεδὸν ἐπετεύχθη, παρ' ὅσας τὰς προσπαθείας τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγητῶρων, εἰμὴ μόνον ἐπὶ ἐξωτερικῶν κινδύνων.

Αὕτη, ὡς θεότης, ἐλατρεύετο παρά τε τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις, βωμοὶ δὲ καὶ ναοὶ ὑπῆρχον πρὸς τιμὴν τῆς, ἐν Ἡλιδι, Μιλήτῳ καὶ ἐν Τράλλεσι τῆς Μ. Ἀσίας, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐτίματο αὕτη ἐν Ῥώμῃ, ὅπου πολλοὶ ναοὶ, ὧν ἀρχαιότερος, ὁ ὑπὸ τοῦ Καμίλλου κτισθεὶς.

Αὕτη, ὡς κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος, ἐταυτίζετο πολυλάκις πρὸς τὴν Εἰρήνην, ἔχουσαν τοὺς αὐτοὺς γονεῖς καὶ ἔφερον εἰς χεῖρας κλάδον ἐλαίας ἢ κηρύκειον.

Ἡ ὁμόνοια εἶναι θεμέλιον παντὸς κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Αὕτη ὑφαίνει τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μαζῶν, αὕτη προάγει τὰ ἔθνη καὶ ἐδραιώνει τὰς πολιτείας, τούναντιον δὲ ἡ διχόνοια διαλύει καὶ καταστρέφει.

Καὶ ἔστω, ὡς παράδειγμα, αὕτη αὕτη ἡ ἡμετέρα ἱστορία. Ὁ Μαραθῶν, ἡ Σαλαμίς, αἱ Πλαταιαί, ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους καὶ τὸ 1940 εἶναι προΐδοντα τῆς ὁμονομίας, τούναντιον δὲ ἡ ζηλοτυπία καὶ ἡ διχόνοια, κατὰ τὸν μέγαν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ τὸν πόλεμον τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάν-

δρου, καταλύουν ὅ,τι καλὸν καὶ ὠραῖον, ποὺ ἐδημιούργησαν οἱ Μηδικοὶ χρόνοι καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅστις συνέλαβε τὴν μεγάλην ἰδέαν νὰ ἐξελληνίσῃ τὴν Ἀσίαν καὶ πάσας τὰς καταλαμβανομένας χώρας.

Ἄλλοια πράγματα θὰ ἦτο ἡ ὄψις τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐάν ἡ θεότης τῆς ὁμοιοῦσας συνήνωνε τοὺς Ἕλληνας, μετὰ τὰ Μηδικά, εἰς σύνολον ἐνιαῖον καὶ ἀδιάσπαστον, ἀλλ' ὁ ἐγωϊσμός, ἡ διαίρεσις καὶ ἐμφύλιος σπαραγμός ὑπεδύλωσε τὴν Ἑλλάδα τὸ 146 π. Χ. εἰς τὴν Ρώμην. Παρῆλθον δὲ ἔκτοτε αἰῶνες πολλοί, ἕως οὗ, καὶ μετὰ τὸ 21, ἡ Ἑλλάς ἠνωμένα καὶ ἠδελφωμένα κατὰ τὸ 1940 ἀπέπλυσε τὸ ἄγος ἐκεῖνο καὶ τὸ αἷσχος τοῦ ἑκατοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔκτου ἔτους π.Χ., ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφογραμμῶν τῶν Ἀλβανικῶν βουνῶν.

Μεγάλη πράγματι ἡ δύναμις τῆς ὁμοιοῦσας καὶ ἀγαθὰ τὰ ἀποτελέσματά της, ὀλέθρια δὲ καὶ φθοροποιὰ τὰ τῆς διχονοῦσας, ἐν τε ταῖς οἰκογενεαῖς, ταῖς κοινωνιαῖς καὶ τοῖς λαοῖς,

Λαοὶ ὁμοιοῦσαντες, ὑπῆρξαν, «ἰσχυρότατοι καὶ εὐτυχέστατοι, ἀήττητοι ἀπέναντι τῶν γειτόνων των, ζηλευτοὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων των καὶ λάμπουσα εἰκὼν μιμήσεως διὰ τοὺς μεταγενεστέρους».

Εὐχῆς ἔργον, ἐάν τις ὑποτάσῃ τὸν ἐγωϊσμόν του, καταπνίγῃ τὰ πάθη του καὶ ἀναγνωρίζῃ τὴν ἀξίαν καὶ αὐθεντιαν, ὡς ἀνεγνώρισε ταύτην ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος ἐν Μαραθῶνι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι, θυσιάσας τὸ ἐγὼ του πρὸ τοῦ Εὐρυβιάδου διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος του.

14. Θείδου χρόνου

Ἵψιστη πράγματι ἡ σημασία καὶ ἀξία τοῦ γνωμικοῦ τούτου διὰ τὴν ὀλην ζωὴν καὶ σταδιοδρομίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν λαῶν.

Τὸ γνωμικὸν τοῦτο, ὅπερ ἐξετοξεύθη ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δραστικὴ συνταγὴ, πρὸς οἰκονομίαν χρόνου, ὀφείλεται, εἰς τὸν λακεδαιμόνιον σοφόν, Χίλωνα, γεννηθέντα περὶ τὸ 600 π. Χ. καὶ ἀποθανόντα εἰς βαθὺ γῆρας, ἐκ χαρᾶς, ὅτε ἐνηγκαλίσθη

τόν υἱόν του, ὡς ὀλυμπιονίκην ἐπιστρέφοντα, ἐξ ἀρχαίας Ὀλυμπίας.

Ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα λέγουσιν οἱ σημερινοὶ λαοί, ἐμπνευσθέντες ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου γνωμικοῦ, ὅπερ τὸ πρῶτον ἠκούσθη ἐν Ἑλλάδι, πρὸς παραίνεσιν τῶν νέων τῶν σπαταλούντων ἀσκόπως τὸν χρόνον.

Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ δημιουργήσῃ καὶ παραγάγῃ τι, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀφήσῃ ἴχνη τῆς διαβάσεώς του, ἐὰν θέλῃ νὰ δοξασθῇ. Πρὸς τοῦτο δεόν νὰ ἀγαπήσῃ τὴν ἐργοσίαν, νὰ μοχθήσῃ καὶ νὰ ἰδρώσῃ, νικᾷ δὲ καὶ στεφανοῦται ὁ καρτερῶν καὶ ἐπιμένων, νὰ δειλιᾷ δὲ οὐδέποτε, οὐδὲ νὰ σπαταλᾷ τὸν χρόνον, ἀλλὰ νὰ κάμνῃ καλὴν χρῆσιν αὐτοῦ, καθ' ὅσον οὗτος εἶναι πολύτιμος, πᾶσα δὲ στιγμή ἢ ὥρα παρερχομένη δὲν ἐπανέρχεται, οὐδεὶς δὲ δύναται, ἢ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτήν.

Ἄνθρωπε θέλεις νὰ ἐπιτύχῃς τὸν σκοπὸν σου καὶ νὰ ἴδῃς τὸ ἔργον σου ἐστεφανωμένον, πρέπει νὰ ἐκμεταλλεῦσαι τὸν χρόνον καὶ νὰ μὴ θυσιάζῃς τοῦτον ἀσκόπως εἰς διασκεδάσεις, ἢ ἄλλο τι ξένον ὄλως, πρὸς τὴν ἐργασίαν σου, ἵνα μὴ ἀποβῆς ἄχθος ἀρούρης καὶ τέλος, ἵνα μὴ δυστυχήσῃς, τούναντιον δὲ ἐργαζόμενος καὶ χρησιμοποιοῦν καλῶς αὐτόν, θὰ ἀποκτήσῃς πολλὰ, ἅπερ θὰ διαθέσῃς ἐτ' ἀγαθῶ, ἔχων πάντοτε κατὰ νοῦν τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τῆς εὐάνδρου Ἡλείρου, οἵτινες ἀόκνως καὶ ἐντατικῶς ἐργαζόμενοι, οὐδεμίαν δὲ στιγμήν τοῦ χρόνου ἀφήνοντες ἀνεκμετάλλευστον, ἐπλούτησαν καὶ πλουτήσαντες κατεπλημύρισαν τὸν τόπον των καὶ ὄλην τὴν Ἑλλάδα μὲ κατασιήματα ἐλεῶν, γηροκομεῖα, ὄρφανοτροφεῖα, μὲ κληροδοτήματα πλούσια εἰς ὑποτροφίας καὶ προικοδοτήσεις, μὲ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα μὲ ἀβερῶφεια νοσοκομεῖα, μὲ Ἀρσάκεια καὶ ἄλλα ἀγαθοεργήματα, οἷα οὐδεὶς τῶν συγχρόνων των ἢ τῶν μετὰ ταῦτα ἐποίησεν.

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι ὄλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, ὡς γνώμονα ἐν τῷ βίῳ των εἶχον τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν καλὴν χρῆσιν καὶ οἰκονομίαν τοῦ χρόνου. Ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης εἰργάζετο νυχθημερόν, μὴ ἀφήνων οὐδεμίαν στιγμήν τοῦ χρόνου ἀνεκμετάλλευστον, Θεμιστοκλῆς δὲ ὁ Ἀθηναῖος ὀλίγας μόνον ὥρας πρὸς ὕπνον διέθετε, λέγων πρὸς τοὺς φίλους του, «οὐκ ἔα με καθυεῦδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον», ἕως οὗ εἶδεν ἐκεῖνο, ὅπερ ὠνειρεύθη, ἐστεφαιωμένον.

Και μήπως μόνον ο἗τοι δὲν εἶναι καὶ πληθὺς ἄλλων ο἗τινες καὶ ἐκ τοῦ φαγητοῦ τῶν ὥρας ὑπέκλεπτον πρὸς παραγωγὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα καταπλήσσουσι καὶ ἐγείρουσι τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου ;

15. Χαλεπὸν τὸ φυλάξαι τάγαθὰ

Ἡ ἀθάνατος ἑλληνικὴ φιλοσοφία τῆς ἀρχαιότητος ἐκληρονόμησεν ἡμῖν, πολλὰ διδάγματα καὶ γνωμικά, μεταξὺ τῶν ὁποῖων ἐξέχουσαν θεοῖν ἔχει καὶ τὸ τὸ «χαλεπὸν φυλάξαι τάγαθὰ», ὀφειλόμενον κυρίως εἰς τὸν μέγαν Ἑλληνα ἱστορικόν, τὸν Θουκυδίδην, ο἗τινος τὸ κῦρος οὔδεις ἐτόλμησε νὰ ἀμφισβητήσῃ,

Ἡ ἱστορία μᾶς διδόνκει, «κόποις καὶ μόχθοις, καὶ διὰ στερήσεων καὶ προσπαθειῶν πολλῶν, δι' ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς, τάγαθὰ κτῶνται καὶ δημιουργοῦνται;», ἡ αὐτὴ περαιτέρω προσθέτει «πολλοὶ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ ἀπεδείχθησαν, πολλὰ καὶ θαυμαστά δημιουργήσαντες, δι' ἀόκνου καὶ ἐπιμόχθου προσπαθείας».

Ὁ ἄνθρωπος δηλ. ἀόκνως ἐργαζόμενος, ἢ καὶ ἐκ κληρονομίας, δύναται πολλὰ νὰ ἀποκτήσῃ. Ἄλλ' ὅσον χαλεπὴ καὶ δύσκολος ἡ δημιουργία, τοσοῦτον καὶ ἔτι χαλεπωτέρα ἡ διατήρησις καὶ διαφύλαξις, ἐὰν ἀφρόνως ζῆ κατασπαταλῶν.

Ἡ κακὴ διοίκησις, ἡ χαρτοπαιξία, ἡ σπατάλη καὶ ἐν γένει, ἡ ἀβουλία ἐξανεμίζουσι καὶ διαλύουσι τὰ ἀγαθὰ, τὰ κόποις καὶ μόχθοις κτηθέντα.

Εὐβουλίας δεῖται, λέγει ἡ Σοφοκλείους φιλοσοφία, ἡ διατήρησις καὶ διαφύλαξις τῶν ἀγαθῶν, ἵνα μὴ ταῦτα ἐξανεμισθῶσι καὶ ἀπολεσθῶσιν.

Καὶ ἔστω, ὡς παράδειγμα. Μήπως ὁ ἐγωῖσμὸς καὶ ἡ ἄβουλία τῶν, μετὰ τὰ Μηδικά, Ἑλλήνων δὲν κατήσχυνεν καὶ δὲν ἐκηλίδωσεν, ὅ,τι ὠραῖον καὶ εὐγενὲς ἐδημιούργησεν ὁ Μισραθῶν, ἡ Σαλαμίς καὶ αἱ Πλαταιαί ;

Μήπως τὸ μέγα ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅστις πρῶτος, μετὰ τὸν Περικλέα καὶ τὸν Καλλικρατίδαν, συνέλαβεν τὴν μεγάλην ἰδέαν, νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐξελληνίσῃ ἀπάσας

τάς καταλαμβανομένης χώρας, δὲν ἐματαιώσεν καὶ δὲν κατέστρεψεν, ἢ ἀφροσύνη καὶ ἢ ἀβουλία τῶν διαδόχων ; Ἡ μήπως πολλὰ καὶ θαυμαστά ἔργα τῆς Ρωμαϊκῆς ἱστορίας, ἢ ἔργα ἡγήτορων τῶν νεωστὶ χρόνων, ἅπερ, αὐτοὶ οὗτοι, ἀγρυπνοῦντες, ἐδημιούργησαν, δὲν κατέπεσον, λόγῳ ἀλαζονείας, ἀπληστίας καὶ ἀβουλίας αὐτῶν τῶν ἰδίων ;

Πόσον λοιπὸν δίκαιον εἶχεν ὁ χορός, ἐν Ἀντιγόῃ λέγων, «εὐβουλίας δεῖ, παῖ Μενοικέως, Κρέον,» καὶ ὁ Τειρεσίας πάλιν «κτημάτων ἄριστον, εὐβουλία».

Ὁ ἄνθρωπος βεβαίως ἐργαζόμενος πρέπει νὰ κερδήσῃ καὶ δημιουργήσῃ, ἀλλὰ μόνον ὀρθῶς φρονῶν δύναται νὰ διατηρήσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ.

16. Εἰρήνη καὶ πόλεμος

Εἰρήνη θεῖον δῶρον. Ὑμνησαν καὶ ὕμνοισιν ὄλοι οἱ ποιηταί, οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ πάσης φύσεως ὕμνωδοὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης. Εἰς ταύτην ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐν γένει πάντα, ὅσα ἐπειοήθησαν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀτόμου.

Εἰς ταύτην ὀφείλεται ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους, ὁ Παρθενῶν καὶ ὅλα τὰ ἀριστουργήματα, τὰ ὅποια προκαλοῦν τὸ προσκύνημα ὄλων τῶν αἰώνων.

Ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ μήτηρ ὄλων τῶν ἀγαθῶν. Ἐτη πολλὰ παρήλαθον, ἀφ' οὗτου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσάλπισεν, «εἰρήνη ὑμῖν» καὶ ὅμως τὰ πάθη, αἱ κακίαι καὶ ὁ ἐγωῖσμός δὲν ἐξέλιπον καὶ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ σκεφθῆ, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι πατὴρ πάντων τῶν κακῶν, προσφεύγει εἰς τὰ ὄπλα.

Ὁ πόλεμος ἐρημώνει καὶ καταστρέφει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησεν ἐν καιρῷ εἰρήνης.

Ὁ μέγας Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἠρήμωσε τὴν ἑλληνικὴν γῆν καὶ ἀνέκοψεν τὸν πολιτισμόν, προπαρασκεύασε δὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ἀνέτρεψε τὸ πᾶν. Βασιλείαι καὶ πολιτισμοὶ ἀνετράπησαν, συστήματα ἠθικά, συνειδή-

σεις καὶ χαρακτηῆρες διεφθάρησαν, παντοχοῦ ἐρήμωσις, ἀρπαγαὶ καὶ παιδομαζώματα, δυστυχία καὶ ἀγωνία διαρκῆς, φόνοι καὶ ἐμπρησμοὶ καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ κακὰ καὶ φοβερά, τὰ ὅποια ὑπάρχουσι.

Καὶ τὸ χειρίστον ὄλων καὶ, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, τὸ δίκαιον, ἢ κλεῖς τῆς εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου, κατεπατήθη, αἱ Τράπεζαι καὶ τὸ Κράτος κατεβρόχθισαν διὰ νόμου, τὸν ἰδρώτα τοῦ καταθέτου καὶ ἀνήρεσαν τὰς ὑπογράφας τῶν ἐπὶ τῶν χρεωγράφων τῶν καὶ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Α' καὶ Β' ἀναγκαστικοῦ δανείου, ἅς ὀλοσχερῶς καὶ ἀσπλάγχχνως ἐξεμηδένισαν.

Ἡ Ἰταλία καὶ Γερμανία ἔχασαν τὸν πόλεμον καὶ ἀπεζημιώσαν τοὺς καταθέτας τῶν, ἡμεῖς ὁμῶς νικηταὶ οὐδὲ ἐσκέφθημεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀποζημιώσωμέν πως τὸν καταθέτην καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὴν πίστιν τοῦ Κράτους.

Ἡ εὐνομία καὶ τὸ δίκαιον εἶναι τὸ ἐνέχυρον τῆς εὐτυχίας, ὅπου δὲ οἱ νόμοι λειτουργοῦν καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐνθρονίζεται, ἐκεῖ πάντα μεστὰ ἀγαθῶν ἐλπίδων εἶναι.

17. Ἄνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος

Αἰῶνες πολλοὶ παρῆλθον, ἀφ' ἧς ὁ μέγας ρήτωρ τῶν Ἀθηνῶν Περικλῆς, ἀγορεύων, ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν πεσόντων, ὑπερβωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐξῆρε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνδρείαν αὐτῶν λέγων, «ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος» καί, δὲν διατηρεῖ τὴν μνήμην τῶν μόνον ἢ, ἐν τῇ πατρίδι τῶν, ἐπιγραφῆ τῶν ἀναμνηστικῶν σιτηλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ξένη ἐνδιατρίβει, ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου, ζῶσα, ἄγραφος ἀνάμνησις, μᾶλλον τοῦ γενναίου φρονήματος καὶ τῆς διανοίας, παρὰ τοῦ πολεμικοῦ τῶν ἔργου.

Ὅταν δηλ. ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ πολεμικὸν μένος τινὸς προσπεράσῃ τὰ ἐσκαμμένα ὄρια τῆς γενετικῆς του καὶ καταστῆ θρῦλος καὶ ῥοδὴ, ἄδομένη εὐρέως ἐν τῇ ξένη, τότε οὗτος δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἀλλ' εἰς ὄλον τὸν κόσμον, ἔχων ὡς πατρίδα του τὴν γῆν. Οὗτος δὲν ἀποθνήσκει

ἀλλὰ ζῆ εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ καταλείπει καὶ ἀποθεοῦται ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ τίς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀλήθειαν τούτων ; Δὲν μαρτυρεῖ τὸ μνημεῖον τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἔπεσον, ὑπὲρ μιᾶς εὐγενοῦς ἰδέας, Νεοζηλανδοί, Βρεττανοὶ καὶ Ἕλληνες ; Δὲν συρρέουσιν ἐκεῖ, ἐὰν μὴ καθ' ἑκάστην, τοῦλάχιστον ἄπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπέτειον, ἵνα ἀποτίσωσι φόρον εὐγνωμοσύνης, οὐ μόνον ἀντιπροσωπεῖται τῶν ἐθνῶν, εἰς ἃ ἀνήκουσιν οἱ πεσόντες, ἀλλὰ καὶ ἀντιπροσωπεῖται ὅλων τῶν κρατῶν, τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνισαμένων ;

— Γεκμήριον μέγα τὸ El—Allamein παρὰ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου Ἕλληνες πολεμισταί, Ἄγγλοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τῶν τὰς λαμπρότερας σελίδας τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Δὲν συρρέουσι ἐκεῖ κατ' ἔτος ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν λαῶν, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ ἠρῶν τῶν πεσόντων, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή «ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος» ;

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἐτάφη ἐν τῇ Μακεδονικῇ γῇ, ἀλλ' ἐκεῖ κάπου εἰς ἓν μέρος τῆς αὐτοκρατορίας του, καὶ ἐὰν ποτε ἀνακαλυφθῆ ὁ τάφος του δὲν θὰ σπεύσῃ ἵνα προσκυνήσῃ τοῦτον ἢ Ἑλλάς μόνον ἢ ἡ Ἀσία, ἀλλ' ὁ κόσμος ὅλος.

Ὁ λόρδος Βύρων δὲν ἐτάφη ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλ' ἐκεῖ, πού ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου παρελαύνει, καθ' ἑκάστην ἐπέτειον τῆς ἐξόδου τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου ὅλη ἡ Ἑλλάς, πρὸ τοῦ τάφου του, μετὰ τῶν ξένων ἀντιπροσωπειῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὁ ἐπιφανὴς ὅπουδήποτε, εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς γῆς καὶ ἐὰν πέσῃ, τιμᾶται, τὸ ὄνομά του δέ, δὲν δύναται οὐδ' αὐτὸς ὁ πανδαμάτωρ χρόνος νὰ ἀπαλειψῇ.

Ἔστω τοῦτο ὡς παράδειγμα καὶ ἅς λάμπη, ὡς λάμπουσα εἰκὼν, παραδειγματίζουσα τοὺς μεταγενεστέρους.

18. Ἔργασια — Πειθαρχία

Ἔργασια εἶναι ἡ ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν καταβάλλει τις, δι' ὄλων τῶν δυνάμεων, σωματικῶν τε καὶ πνευματικῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ ἀποπεράτωσιν ἔργου τινός.

Τὴν ἐργασίαν ὕμνησεν ἡ ἀρχαιότης, διὰ τῶν συγγραφέων τῆς καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Ἡσιόδου, θεοποιήσασα αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εὐγενεστερᾶς θεᾶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου, τῆς ἐργάνης Ἀθηνᾶς, ὕμνεϊ δὲ καὶ ἐγκωμιάζει διὰ πολλῶν καὶ ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης.

Τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς ἐργασίας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ. Αὕτη δημιουργεῖ τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν πλοῦτον, αὕτη καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον εὐτυχῆ καὶ εὐδαίμονα.

Τὰ τεράστια καὶ μεγαλοπρεπῆ σημερινὰ ἔργα, τὰ τε ἐπίγεια καὶ ὑπέργεια, τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἶναι προϊόντα καὶ δημιουργήματα ἐπιμόχθου ἐργασίας.

Ἄνευ ἐργασίας οὐδεὶς προσέγεται, οὐδεὶς προωθεῖται. Ἡ ἐργασία εἶναι ὁ νόμος τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὁ μὴ ἐργαζόμενος μηδὲ ἐσθιέτω, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Ἡ ἐργασία εἶναι ὁ μοχλὸς ποῦ κινεῖ πάντοτε ἐμπρὸς, τὰ τε ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη. Ἡ ἐργασία εἶναι πλοῦτος, εἶναι ὑψίστη ἀρετὴ καὶ δύναμις, ποῦ κάμνει τὸν πτωχὸν—πλούσιον, τὸν ὑπηρετήν—κύριον, τὸν ἀδύνατον—δυνατόν, καὶ τὸν πλούσιον—ἡμίθεον.

Ὅποια δὴμος πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐργασία διὰ νὰ προσκομίσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ;

Ἡ ἐργασία ὠφελεῖ, ὅταν αὕτη ὡς κίνητρον ἔχει τὸν ἠθικὸν νόμον, ὅταν πειθαρχῆ ἀπολύτως, εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου συνειδησιν. Ὁ ἐργαζόμενος πρέπει νὰ βαδίζῃ τὸν τίμιον δρόμον.

Ἐργάσθητι τίμια καὶ ἐντατικά, ἐὰν θέλῃς νὰ σταδιοδρομήσῃς καὶ νὰ ἴδῃς ὄλους τοὺς κόπους σου ἐστεφανωμένους ὑπὸ τῆς ἀμαράντου δάφνης.

Ὁ καλὸς ὑπάλληλος δὲν ἐργάζεται μόνον τιμῶς καὶ εὐσυ-

νειδήτως, ἀλλὰ καὶ πειθαρχεῖ, εἰς τοὺς προϊσταμένους του, τοὺς Νόμους καὶ τὴν Πολιτείαν, διότι ἡ πειθαρχία συντελεῖ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ του.

Ἡ πειθαρχία θεμελιοῖ καὶ ἐδραίωνει οἶκους καὶ Πολιτείας, ἐνῶ ἡ ἀπειθαρχία διαλύει καὶ κατοστρέφει.

Ἡ ἱστορία διδάσκει: «λαοὶ ἐργατικοὶ καὶ πειθαρχικοὶ παρέμειναν, καταλιπόντες ἀνεξάλειπτα μνημόσυνα, ἐνῶ ἄλλοι ἐργατικοὶ μὲν ἀλλὰ ἀπειθάρχητοι, ἀπώλοντο».

Ἡ ἐργασία καὶ πειθαρχία, δύο μεγάλα ἀγαθὰ, στενωδὸς πρὸς ἄλληλα συνυφασμένα, δεόν νὰ συνοδεύωσι τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὅλα τὰ βήματά του, νὰ θεωρῆ δὲ οὗτος τὴν πειθαρχημένην ἐργασίαν, οὐχὶ ὡς βᾶρος, ἀλλ' ὡς εὐχαρίστησιν καὶ ἱκανοποίησιν. Ἐν ταύτῃ ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ νίκη. Ταύτην στεφανώνει πάντοτε ἡ ἐπιτυχία καὶ εὐδομονία.

19. Ἡ σιγὴ κόσμον ταῖς γυναίξι φέρει

Ἐπίσης σημασίας καὶ ἄξιον μεγάλης προσοχῆς τὸ ῥητὸν τοῦτο τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων.

Ἡ γλῶσσα, θεῖον δῶρον, εἶναι ἕν ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Πλάστης ἐπροίκισε τὸ ἀνθρώπινόν του κατασκεύασμα. Δι' αὐτῆς ἐκφράζομεν καὶ ἐξωτερικεύομεν τὰ αἰσθήματα ἡμῶν, τὰ συναισθήματα καὶ τὰ βουλήματά μας. Δι' αὐτῆς ἐπικοινωνοῦμεν καὶ προάγομεν τὴν κοινωνίαν, δι' αὐτῆς προωθείται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ὁ πολιτισμός.

Ποία ὁμοῦ γλῶσσα προάγει καὶ τιμᾷ τὸν ἄνθρωπον; Ἄναμφιβόλως ἡ προσήκουσα καὶ ἡ διὰ βραχέων. Μόνον αὕτη ὠφελεῖ, ἄλλως εἶναι προτιμότερον νὰ σιωπᾷ τις, ἢ δὲ σιωπῆ εἶναι τὸ καλύτερον στόλισμα, ὅπερ πρέπει νὰ στολιζῆ πάντα ἄνθρωπον καὶ μάλιστα τὴν γυναῖκα, ἧς κύριον μέλημα ὁ οἶκος καὶ ὠραιότης τῆς ψυχῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἀπέδωκαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ δὴ τῆς γυναικός.

Λάλει καίρια, εἶναι ἡ αὐστηρὰ συνταγὴ πρὸς τοὺς νέους καὶ τὰς νεάνιδας τοῦ, ἐκ τῆς Πριήνης τῆς Μ. Ἀσίας, Βιάντος,

ένος τῶν ἑπτὰ σοφῶν περί τὸ 570 π. χ., συγχρόνου τοῦ Κροΐσου, ἦν ἠκολούθησαν οἱ μετὰ ταῦτα, καὶ δὴ οἱ δραματικοί, «σιγᾶν τε ὅπου δεῖ καὶ τὰ καίρια λέγειν», ἔλεγον οὗτοι, ὡς καὶ ἄναξ σὲ τ' εἰκὸς εἶ τι καίριον λέγει μαθεῖν». Ἄντ. Σοφ. σ. 724.

Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ καὶ δὴ ἡ γυνὴ πρέπει νὰ σιωπᾷ, ὅπου πρέπει καὶ ὅταν πρέπη καὶ νὰ λέγῃ καὶ ὀμιλῇ προσηκόντως, ἀποφεύγουσα τὴν πολυλογίαν καὶ τὴν φλυαρίαν, ἧτις ὀχλεῖ καὶ λῖαν ἐνοχλητικὴ καθίσταται, βλάπτει δὲ καὶ ζημιοῖ.

Ἐπὶ βραχυλογίᾳ διεκρίνοντο κυρίως οἱ Λάκωνες, οἵτινες προσηκόντως καὶ δι' ὀλίγων διετύπωνον, ὅπερ ἤθελον. Εἰς ποίους ἀπὸ ἡμᾶς δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ «μολῶν λαβὲ» τοῦ Λεωνίδου τῶν Θερμοπυλῶν πρὸς τὸν Ξέρξην, ὅτε οὗτος ἐζήτηε τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων τῶν, καὶ ἡ αὐστηρὰ συνταγὴ τῆς λακαίνης μητρὸς, ὅτε αὕτη παρέδιδε τὴν ἀσπίδα, πρὸς τὸν υἱὸν τῆς, ἀπερχόμενον εἰς τὸ μέτωπον, «ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς» ;

Πρὸς τί ὅμως νὰ ἀπομακρυνώμεθα καὶ νὰ μὴ σταματήσωμεν εἰς τὴν καμπὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἡμερῶν μας ; Εἰς ποίους ἀπὸ ἡμᾶς δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ἱστορικὸν «Ὅχι» τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ τοῦ μεγάλου κυβερνήτου, τῆς τότε Ἑλλάδος, Ἰωάννου Μεταξᾶ, πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις, Ἰταλὸν πρεσβευτὴν, ὅτε οὗτος, κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ἐζήτηε τὰς Ἑλληνικὰς βάσεις καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένας ; Ἡ εἰς ποῖον δὲν εἶναι γνωστὴ, ἡ ὑπερήφανος ἀπάντησις τοῦ φρουράρχου τοῦ Ροῦπελ, πρὸς τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν, «wir warten auf Sie», ὅτε οὗτος ἐζήτηε τὴν παράδοσιν τοῦ ὄχυροῦ ;

Οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τοῦτο, εὐρεθέντες δὲ πρὸ τῶν πεσόντων Ἑλλήνων διέταξαν τὸν σαλπικτήν των, νὰ σαλπίσῃ σιγῆν, ἐπὶ ἕν λεπτὸν πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας.

20. Διατί ὁ κόσμος θαυμάζει τὴν Ἑλλάδα

Κατὰ Ἰούλιον μῆνα τοῦ 1912 ἐν Βερολίνῳ, φοιτητῆς ὢν, ἤκουσα εἰς τινὰ τῶν παραδόσεών του, «περὶ τῶν Ἑλληνικῶν

καλλονῶν», τὸν μέγαν φιλόλογον καὶ ἑλληνιστὴν Wilamowitz, νὰ ἐξαιρῇ τὰς περὶ τὴν Κόρινθον γραφικὰς καλλονὰς καὶ τὰ, παρ' αὐτὴν, γραφικὰ ἀκρογιάλια.

Ἄλλὰ μόνον αἱ περὶ τὴν Κόρινθον φυσικαὶ κολλοναί, δὲν εἶναι καὶ ἡ ἱερὰ Ἄλτις τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, ἡ Κρεμαστὴ παρὰ τὸ Λάνθι, αἱ γραφικαὶ κορυφογραμμαὶ τοῦ Ταυγέτου, τὰ Θεσσαλικά Τέμπη, ἡ θαυμασιὰ διαδρομὴ Πρεβέζης— Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὰ πλατύφυλλα Ἑπειρωτικὰ πλατάνια, τὸ νησί τῆς Παμβώτιδος καὶ τὸ Πέραμα μὲ τοὺς σταλακτίτας του, φαινόμενον, ὅπερ οὐδαμοῦ τῆς ὑψηλοῦ παρατηρεῖται, τὸ μαγικὸν τοπίον τῆς Δωδωναίας γῆς, καὶ τόσαι ἄλλαι φυσικαὶ καλλοναί, ἅς παρῴσάζει ἡ πολυποικίλος Ἑλληνικὴ φύσις ;

Ὁ κόσμος ὁμῶς θαυμάζει καὶ ἀγαπᾷ τὴν Ἑλλάδα ὄχι τὸσον διὰ τὰς καλλονὰς τῆς ἢ, ἐὰν αὕτη ἐπέδωκεν περὶ τὰ πολεμικά, ὅσον διὰ τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τοὺς ἡρωϊσμούς τῆς. Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τοῦ πολιτισμοῦ, ἐξ ἧς ἀντλεῖ ὁ σημερινὸς κόσμος. Τὸ δαιμόνιον τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν μεγάλων τραγικῶν ὁμοίως. Ὁ μέγας φιλόσοφος καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς λειψίας, Ἐδουάρδος Spranger, ἔλεγεν εἰς τὰς παιδαγωγικὰς του παραδόσεις «ἄφθαστος ὑπῆρξεν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὸ δὲ σύστημα τοῦ Πλάτωνος, παρέμεινεν, παραμένει καὶ θὰ παραμείνῃ, διότι στηρίζεται ἐπὶ βάσεων ἠθικῶν».

Θαυμάζει ὁ σημερινὸς κόσμος τὰ εὐρήματα τῶν Μυκηνηῶν, τὸν τάφον τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοὺς Δελφούς, τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸν Φειδιάν, ὅστις ἐφιλοτέχνησε τὸν Δία, ἀρμονικὸν καὶ σοβαρὸν, ἰστάμενον εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τοῦ παντοδυναμοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Θαυμάζει καὶ κλίνει γόνυ πρὸ τοῦ Πραξιτέλους, ὅστις, δι' ἀσυλλήπτου συνδυασμοῦ, μᾶς παρῴσασε τὸ νέον του ἔργον, τὸν πλήρη χάριτος Ἑρμῆν, τόσον γλαφυρὸν καὶ θελκτικόν, τόσον τέλειον καὶ ἰδανικόν, ὥστε νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὸ προσκύνημά του ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν εἶναι μόνον προῖον τῶν ἡρωϊσμῶν καὶ δεινοπαθημάτων τῶν Ἑλλήνων τοῦ 21, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅλων ἐκείνων,

ποῦ ἀπέβησαν προμαχῶνες καὶ θρυλικά σύμβολα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Ὁ κόσμος θαυμάζει καὶ ἀγαπᾷ τὴν ὥραιαν μας Ἑλλάδα, τὴν κοιτίδα τοῦ φωτός καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπερ, κατὰ τὸν μέγαν μεταφραστήν, τῶν Ἑλλήνων δραματικῶν, wilamowitz, καταυγάζει καὶ θά κρατῆ τὰ σκήπτρα, καθ' ἕλους τοὺς αἰῶνας, σύμπαντος τοῦ κόσμου.

Θαυμάζει ὁ κόσμος τὴν Ἑλλάδα, τὴν φωτοβόλον ἐστίαν, ἐν ἣ ἀνεπτύχθη ἡ Σπαρτιατικὴ ἀγωγή, ἣς ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία, ἡ διδασκαλία τῶν Σπαρτιατικῶν ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς ἀπολυτον ὑποταγὴν, εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος, καὶ τὸ ἀξιόμαχον, πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ ἐδραίωσιν ταύτης, ταχέως ἀνήγαγον τὴν πολιτείαν εἰς τὸ ὑψιστον ἀκμῆς καὶ δόξης.

Ὁ Spranger δ.δάσκων τὴν ἱστορίαν τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, τελευταῖον, προσέθετεν, «ὅ,τι εἶναι σήμερον ἡ Πρωσία ἐν Γερμανίᾳ, ἦτο ἄλλοτε ἡ Σπάρτη ἐν Ἑλλάδι», ἀνυπέβλητος δὲ ὑπῆρξεν ἡ δικαιοσύνη, ἣτις ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀριστείδου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρόν της. Αὕτη τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Κοδριγκτώως, ὥστε οὗτος, μὲ τὸ ἔνδοξον κατώρθωμά του, ἐν Ναυαρίνῳ, νὰ ὑπερβῆ καὶ αὐτὸν τὸν δίκαιον Ἀριστείδην.

Θαυμάζει ἡ ἀνθρωπότης καὶ ἐκπλήσσεται, πρὸ τοῦ μεγάλου δράματος τοῦ Ἀρκαδίου Κρήτης, τοῦ Ζαλόγγου καὶ τοῦ ὀλοκαυτώματος τῶν Ψαρῶν, τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ἣτις μὲ τὸ ὑπέροχον παράδειγμά της συνεκίνησε τὴν οἰκουμένην, βωβῆ δὲ καὶ ἄναυδος μένει, πρὸ τοῦ ἱστορικοῦ «Ὅχι», ὅτε ἡ μικρὰ Ἑλλάς ὑψωσε τὸν τράχηλόν της, πρὸ δύο μεγάλων αὐτοκρατοριῶν καὶ καθ' ἣν σεισμὴν πολλοὶ λαοὶ καὶ βασιλεία εἶχον καταρρεῦσαι.

21. Πειθαρχία — Ἀναρχία

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἡ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας εὐπέθεια, ἡ ἡ, ὑπακοὴ εἰς τὰς νομίμους ἐπιταγὰς τοῦ προϊσταμένου, ἀπετέλεσεν

τὸ στουδαίωτερον μέλημα ἐνδεδεχοῦς προσοχῆς καὶ μερίμνης παρ' ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι, ὡς καὶ παρ' αὐτοῖς ἀκόμη τοῖς ἀγροῖσι, οἵτινες τυφλῶς ὑπακούουσι εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὀμαδάρχας καὶ φιλάρχους.

Ἡ πειθαρχία μέγα ἀγαθόν. Αὕτη δημιουργεῖ τὰ ἄτομα, τοὺς οἴκους καὶ τὸς πολιτείας, ἐξ ἀντιθέτου δὲ ἡ ἀπειθεια καὶ ἀναρχία καὶ πόλεις καταστρέφει καὶ οἴκους ἀναστατώνει καὶ στρατοὺς διαλύει.

Ἡ πρὸς πειθαρχίαν σπουδὴ ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τῆς Σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς. Ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑποταγὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ταχέως ἀνήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρον τῆς ἀκμῆς καὶ δόξης. Αὕτη ἔφερον τοὺς Μακεδόνας καὶ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

Αἱ μυριάδες τοῦ Ξέρξου καὶ τῶν λοιπῶν βαρβάρων ἔθνων ἐκάμφθησαν καὶ συνετριβήσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας πρὸ ὀλίγων μόνον ἑκατοντάδων, πειθαρχημένων καὶ ἐχόντων συναίσθησιν τοῦ προορισμοῦ τῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν.

Ἡ Ρώμη ὑπῆρξε μεγάλη καὶ κοσμοκράτειρα, ἀφ' ἧς τὰ ἄτακτα στίφη τῶν διωργανώθησαν εἰς πειθαρχημένας λεγεῶνας.

Ἄν ὁ Ἄννιβας διήλθε τὸς χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις καὶ ἔρθασε νικητὴς πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν τῶν ἀνδρῶν του.

Μέγα πράγματι τὸ προῖόν τῆς πειθαρχίας. Καὶ ὅσον τοῦτο μέγα καὶ ἐπωφελές, τοσοῦτον ὀλέθριον καὶ καταστρεπτικὸν τὸ τῆς ἀναρχίας, ἧς οὐδὲν μείζον κακὸν πέφυκεν. Αὕτη κατέστρεψεν ὅ,τι καλὸν ᾤκοδόμησεν ὁ Μαραθῶν, ἡ Σαλαμίς, αἱ Πλαταιαὶ καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Αὕτη διέσεισεν ἐκ βάθρων τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, αὕτη ἐπυρπόλησε τὴν Κορνηθόνα

Ἐνταῦθα διανοίγεται μέγα ἔργον τοῦ τε οἴκου καὶ τοῦ σχολείου, ἵνα ἐθίσῃ τὸ παιδίον πρὸς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸν σεβασμὸν πάσης νομίμου ἐπιταγῆς.

Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ὁ Ξενοφῶν λέγει εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἑλληνικῶν, Κεφ. 4ον, παράγρ 18, «ὅπου γὰρ ἄνδρες τὰ πολεμικὰ ἀσκοῖεν, τοὺς θεοὺς σέβουσιν, πειθαρχεῖν δὲ μελε

τῶν, πῶς ἐνταῦθα οὐκ εἰκός πάντα μεστὰ ἀγαθῶν ἐλπίδων εἶναι;».

Τὸ ἀξιόμαχον, τούτέστιν, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἡ σπουδὴ πρὸς τὴν πειθαρχίαν εἶναι τὰ ὑψίστα χαρακτηριστικά, ἅπερ δεόν νὰ χαρακτηρίζωσι πάντας.

22. Ὁ καρτερῶν νικῶ

Ἡ καρτερία ὀρίζεται, ὡς ἡ βουλευτικὴ ἐκείνη δύναμις, δι' ἧς ἀναλαμβάνει τις δι' ἑαυτὸν καὶ ὑφίσταται, ἐπιμένων καὶ ὑπομένων, παντὸς εἶδους προσπαθείας καὶ δοκιμασίας, ὅσαι ἀπαιτοῦνται, ὅπως ἐπιτύχῃ οὗτος τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν του. Εἶναι αὕτη ἀρετὴ, ἣτις ἐγγίγνεται παρὰ τισι μὲν ἐν μείζονι, παρ' ἄλλοις δὲ ἐν ἥττονι βαθμῶ.

Καὶ ὡς τὸ κύμα τῆς θαλάσσης καὶ αἱ σταγόνες τοῦ ὕδατος πίπτουσαι διαρκῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον διασβιβρώσκουσι τοὺς θαλασσίους βράχους καὶ τὸν σκληρὸν λίθον, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐμμένων ἐπιτυγχάνει, ὅ,τι διανοήθη ἢ ἐπεχείρησε. Ὅσον-δὴποτε πτωχὸς ἢ ἀνίσχυρος εἶναι οὗτος, ὀφείλει μὲ ἠθικὸν θάρρος νὰ ὑπομένῃ καὶ ἐπιμένῃ, ἕως οὗ στεφθῆ ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Τὰ σωματικὰ ἐλαττώματα τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς ἀρχαιότητος Δημοσθένους ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε παρ' ὅλας τὰς φυσικὰς καὶ ἐπικτήτους ἄλλας ἀρετάς του, δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ φθάσῃ ἐκεῖ, ὅπου διανοήθη—ἐν τῇ προφορᾷ εἶχε τι οὗτος τὸ βατταρίζειν, τὸ δὲ στόμα του ἦτο πεπλασμένον ἀπροσφύως πρὸς τὸ λέγειν, καὶ ὅμως ἐμμένων καὶ ἐπιμένων κατῶρθωσεν, ἐπιρρωννύων τὴν φωνὴν του, μέγα βοῶν ἐν τῇ ἀναβάσει κρημνῶν ἀποτόμων καὶ ἀπαγγέλλων πολλακίς ἐν τῇ παραλίᾳ, ὅσாகίς ἡ θάλασσα ἦτο τεταραγμένη, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀνάβαθρον τῆς εὐγλωττίας.

Ἡ ἐγκαρτέρησις καὶ καρτερία χαρακτηρίζει ἰδιαίτατα τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν. Ἐπὶ τετρακόσια ἔτη αὕτη ἀγογγύστως ὑπέμεινε ὅλα τὰ μαρτύρια, τὰς θλίψεις καὶ τὰς δοκιμασίας, ἕως οὗ ἀνέπνευσεν αὕτη τὴν ζεῖδωρον αὔραν τῆς Ἑλευθερίας.

Ὁ ἀθλητὴς τοῦ σταδίου καίπερ ἠττώμενος, ἐπανερχεται καὶ αὖθις, ἐμμένων, ἕως οὗ ἐπιτύχη καὶ ἴδη νικήτριαν τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος του.

Ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης, ἐὰν ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, ἐκτοξεύουσα πυραύλους καὶ ἄλλα μηχανήματα πρὸς διερεύνησιν τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ διαστήματος, ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν μεγάλην ἐπιμονὴν καὶ ἐγκαρτέρησίν της.

Ἄνθρωπε μὴ λησμονῆς, ὅτι ἐν πάσῃ ἐπιχειρήσει θὰ συναντήσης ἐμπόδια καὶ προσκόμματα καὶ ὅτι θὰ δοκιμάσης θλίψεις καὶ πικρίας, ἀντλήσον δὴμως ἠθικὸν θάρρος καὶ ἐμμένων καὶ ἐγκαρτερῶν, θὰ φθάσης θάττον ἢ βράδιον εἰς αἴσιον πέρασ.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'

Ἐκθέσεις ἰδεῶν ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως;	Σελ.	5
1. Ὅρισμός	»	5
2. Ψυχολογικὴ ἄποψις	»	5
3. Παράγοντες	»	5
4. Ἐκδήλωσις τοῦ ἐνστικτοῦ .	»	6
5. Σκοπὸς τῶν ἐκθέσεων . . .	»	7
6. Σημασία καὶ ἀξία τῶν ἐκθέσεων	»	8
7. Ἐκλογή καὶ διόρθωσις ἐκθέσεων	»	8

Β' (ὑποδείγματα)

1. Φιλοπατρία	»	9
2. Ἡ Ἑλληνίς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων	»	10
3. Τὸ παρελθὸν ὁ καλύτερος διδάσκαλος . . .	»	12
4. Ἡ οἰκονομία πηγὴ πλοῦτου καὶ εὐημερίας . . .	»	14
5. Γνώθι σαυτὸν	»	15
6. Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε	»	16
7. Ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖον ὡς μορφωτικοὶ παράγοντες	»	18
8. Κτημάτων ἄριστον εὐβουλία	»	20
9. Ἡ κοινωνία, ὡς μορφωτικὸς παράγων	»	21
10. Ἡ 25ῃ Μαρτίου	»	22
11. Αἱ ἀρεταὶ τὸ ὠραιότερον τῆς ψυχῆς στόλισμα . . .	»	24

12.	Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ δύναμις	»	26
13.	Ἡ ὁμόνοια ὡς παράγων τῆς κοινωνίας	»	27
14.	Φείδου χρόνον	»	28
15.	Χαλεπὸν τὸ φυλάξαι ἰάγαθὰ	»	30
16.	Εἰρήνη καὶ πόλεμος	»	31
17.	Ἄνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος	»	32
18.	Ἔργασία — Πειθαρχία	»	34
19.	Ἡ σιγὴ κόσμον ταῖς γυναιξὶ φέρει	»	35
20.	Διατὶ ὁ κόσμος θαυμάζει τὴν Ἑλλάδα	»	36
21.	Πειθαρχία — Ἀναρχία	»	38
22.	Ὁ καρτερῶν νικᾷ	»	40

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

1. Νέαι παιδαγωγικαί και ψυχολογικαί ιδέαι.
2. Συναίσθημα και βούλησις από παιδαγωγικῆς ἀπόψεως.
3. Παιδαγωγική ψυχολογία. Μέρος Α΄.
4. Παιδαγωγική ψυχολογία. Μέρος Β΄.
5. Ἐκδρομαί.
6. Πνευματικὴ κόπωσις.
7. Ἱστορία τῶν ἀσκίσεων.
8. Παιδαγωγικαὶ μελέται. Τεῦχος Α΄.
9. Παιδαγωγικαὶ μελέται. Τεῦχος Β΄. (Ἄγωγή και πνευματικὴ ἐργασία).
10. Ἡ ἀγωγή τοῦ ἀτόμου. Ἐφημερὶς «Πελοπόννησος» Μάιος 1950.
11. Ἡ δύναμις τῆς νοήσεως. Ἐφημερὶς «Πελοπόννησος, Μάιος 1951.
12. Ἡ δύναμις τοῦ σχολείου και τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐφημερὶς «Πελοπόννησος», 18 Ἰουνίου 1952.
13. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου. Τόμος Α΄.
14. Χαρακτήρ και Βούλησις. Ὑποθήκαι.
15. Ἐκθέσεις ιδεῶν, ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως.

